פרייז 15 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" (683) 38 היינט 12 זייטען

Radom, dnia 19 Września 1937 r.
ראַדאָם, זונטאג ערב סוכות י"ד תשרי תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַווע פארבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראַוּגוטטא 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

Lek. Dent.
Janina FRAJDAS
SENENSIEB
Radom, Zeromskiego 36
powróciła i wznowiła przyjęcia.

DR.
Anna Łuczno-Lewi
OKULISTKA
powróciła i wznowiła przyjęcia
Radom, Moniuszki 12 tel. 24-98

שבת = צו = נאַכט'ס דעם 25טען ה. י.
קומט פאַר
אין די זאַהלען פון פשיביטניעווסקיס צוקערניע
א דאַנסינג
די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט לטובת דעם קינדער - אנשטאַלט „חינור ילדים"

BROWAR PAROWY
J. SASKI
w RADOMIU
poleca piwo
„EL"

צו דער לעהרערשאַפט פון דער שול-קולט שולע אין ראַדאם.

מיר אונטערגעשריבענע עלטערען פון די קינדער פון דער דערמאָנטער שולע דריקען אויס אויף דעם אופן דעם הערצליכסטען דאַנק פאַר די לערע און דערציאונג פון אונזערע קינדער, וועלכע האָבען זייער גוט אויסגעהאַלטען די עגזאַמענס און געוואָרען צוגענומען אין די רעגירונג'ס און פּריוואַטע גימנאַזיעס אָהן שום שוועריקייטען. מיר ווינשען אייך גרויס ערפאָלג אין אייער שווערער פעראַנטוואָרטליכער אַרבעט.

מיט אַכטונג

בנימין האָראָחיטש, פישעל ראַקאָץ, משה רעמבישעווסקי, ל. לאַנדוי, מרדכי געליבטער פסח ווייסבאָרט, בעריש ווייכמאַן, משה בייטעל.

א אינטעליגענטער יונגערמאַן
מיט גוטע רעפערענצען — נויטיג
אין רעדאַקציע „ראַדאַמער קעלצער לעבען" שזאַרליקאַיוסקא 20.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje
Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

וועַר ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
ביליגע פּרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראַוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

ביליג צו וואַשען קאַפּעלושען

KINO APOLLO

גרויסער ערעפנונגס=פראגראם פון הערבסט=סעזאהן
שויז פון מארגעי דעם 20=טען ה. ח. אין קינא „אפאללא"
דער ערשטער פילם א מײסטערווערק פון גרויסען קינסטלערישען ווערטה

די געבענשטע ערד
ZIEMIA BŁOGOSŁAWIONA

לויט דער בעריהמטע ערצעהלונג פון פערעלס׳קי

אין דער הויפט ראָל פּאוועל מוני און לואיזא ריינער

אנהויב 6, 8, 10 אָוו.

KINO APOLLO

פרעזעס פון פוילישע סוחרים=פעראיין פער'משפט אויף 2 יאהר תפיסה.

אין ראדאם איז יעדען איינעם גוט בעקאנט די פירמע סטאניסלאוו וויערזש-ביצקי. יעדען יום-טוב, יעדען זונטאג זעהען מיר פאר זיין ד׳סטאראן א לאנגע שורה פון אויטאס, וועלכע קומען מיט פאסאזשירען עסען צו איהם די גרויסא-סינע מיטאגען.

סטאניסלאוו וויעזשביצקי איז אויך דער, וועלכער האט ארגאניזירט אין ראדאם דעם פוילישען סוחרים-פעראיין און אין איבער 20 יאהר געוועזען זיין לאנגיעהריגער פרעזעס. פאר זיינע גרויסע פערדיענסטען אויפ׳ן געביעט פון כלל-טהוער, איז ער לעצטענס בעשאנקען געווארען מיט א גאלדענעם פערדינסטען קרייץ.

צווישען אנדערע ציעלען האט אויך דער פוילישער סוחרים-פעראיין גענומען אויף זיך צו עפענען א האנדעל׳ס-שולע און האט בעקומען דורך דעם קראקא-ווער שול-קוראטאריום פון מיניסטעריום סובסידיעס צו קויפען א הויז אויף דער שולע. דאס געלד פון קוראטאריום איז איינגעפלאסען אויף דעם נאמען וויעזש-ביצקי, וועלכער האט אין 1932 און 1933 צונעאייגענט 25.000 גילדען, ווי אויך דורך 2 חדשים פערהאלטען 7500 גילדען, פאר וואס דער פעראיין האט געמוזט שפעטער צאהלען פראצענטער.

האט זיך אבער געמאכט, אז וויעזש-ביצקי האט אפגעזאגט פון זיין ביורא עטליכע בעאמטע וועלכע האבען געוואוסט פון די דעפראודאציעס. זיי האבען אנ-געהויבען דערפון דערצעהלען אין שטאט און ווען עס איז דערפון געוואהר גע-ווארען דער אויספארשונג׳ס-אמט האט ער דערפון געמאלדען דער פראקוראטור, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז וויעזש-ביצקי האט טאקע דעפראודירט 25 טויזענד גילדען און געמאכט אין דעם פער-איין נאך אנדערע מיסברויכען און דער-ביי איז איהם בייהילפיג געוועזען דער פראקורענט פון דער פירמע „וויעזש-ביצקי" זיין זוהן זדזשיסלאוו יוזעף, וועלכער דורכפיהרענדיק די אויסצוגען פון די ביכער פון סוחרים-פעראיין האט „פערגעסען" אויפצוגעבען די דערהאל-טענע דורך זיין פאטער 25 טויזענד גילדען אויף צו קויפען דעם בנין פאר די האנדעלס שולע.

דער טאטע מיט׳ן זוהן זענען פאר זייערס געשטעלט געווארען דעם פער-גאנגענעם דאנערשטאג פאר דעם היגען קרייז-געריכט, וועלכער האט אויף א קאמפלעט-סעסיע אונטער דעם פארזיץ פון ריכטער מאלישעווסקי בעהאנדעלט זייער פראצעס.

סטאניסלאוו וויעזשביצקי איז שוין איין גאנץ אלטער מאן פון 75 יאהר איז זיך מודה ער האט עאקלערט אז עס איז גע-שעהן אנ׳אומגליק און ער האט די 25 טויזענד גילדען צוגענומען.. זיין זוהן אבער זדזשיסלאוו איז זיך צו קיין שולד נישט מודה.

נאך די לענגערע רעדע פון פראקו-ראר דאטקעוויטש, וועלכע האט געפאָ-דערט ביידע בעשולדיגטע צו בעשטרא-פען, האט גענומען דאס ווארט דער פון די וויערזשביצקיס און אויסווייזענ-דיג די גרויסע פערדינסטען פון דעם אלטען וויערזשביצקי, אויף זיין גוטען ווילען צו בעצאהלען די דעפרודירטע סומע (טויזענד גילדען האט ער שוין בעצאהמט) און אויף זיין עלטער, רופט אויס אדוו. זדזשיטאוויעצקי, לאזט נישט די לעצטע טעג פון זיין לעבען איבער-לעבען איהם אין תפיסה ער האט גענוג פערדינסטען".

נאך א קורצע בעראטונג טראגט דאס געריכט ארויס דעם אורטייל לויט וועלי-כען סטאניסלאוו וויערזשביצקי ווערט פעראורטיילט אויף 2 יאהר תפיסה און אויך 100 זל. גושיווגע, די תפיסה שטראף ווערט איהם אפגעלייגט אויף 3 יאהר. דער זיהן זדזישיסלאוו וויעזש-ביצקי ווערט פעראורטיילט אויף 6 חדשים תפיסה און די שטראף ווערט איהם גע-שאנקען אוי׳ן סמך פון דער אמנעסטיע.

שרפה אלארם 2 ביינאכט.

נעכטען 2 אזייגער ביינאכט האבען די פאבריקס-סירענעס זיך געלאזט הערען מיט א מורא׳דיגען אלארם, וואס האט אנגעזאגט, אז עס איז אויסגעבראכען ער-גיץ וואו א גרויסע שרפה. אויף אונזער טעלעפאנישע אנפראגע פארן שליסען דעם נומער ביי די פייערלעשער-צענטראלע און נאכהער ביי די פאליציי האט מען בע-קומען א תשובה, אז ס׳ברענט גאלדבלומ׳ס גיסעריי-פאבריק.

אינטערווענץ וועגן השגחה אין נייעם גארטען ביים שטאדט-פרעזידענט.

נעכטען האט זיך דער יודישער ראט-מאן גבריאל וויסמאן געווענדעט צום שטאדטפרעזידענט אדוו. שמשאווינסקי, אז אין גארטען, וועלכער געהערט צו דער שטאדט-פערוואלטונג, זאל איינ-געשטעלט ווערען א געהעריגע אויפזיכט, בכדי יודען, וואס קומען אין די אווענד, שפּאַצ׳ן זיך אברוהען און געניסען פון אביסעל פרישע לופט, זאלען זיך פילען זיכערער. ה׳ וויסמאן האט דערביי אנ-געוויזען אויף פאלען, ווען יודישע שפא-צירענדע האבען געמוזט פערלאזען דעם גארטען צוליב אגרעסיווע ארויסטריטען.

דער פרעזידענט שמשאווינסקי האט זיך מיט דעם פעראינטערעסירט און צוגעזאגט זיין אינטערווענץ אין דעם ענין.

שלאגער-פילמען צום הערבסט-סעזאהן אין „קינא - אפאללא".

די דירעקציע פון קינא „אפאללא", וועלכע האט שוין א טראדיציע זיך אויסצוצייכנען מיט ערשטקלאסיגע פיל-מען, האט אויך צום היינטיגען הערבסט-סעזאהן צוגעגרייט א רייכען אויסוואהל פון די בעסטע און שענסטע פילמען, וואס וועלען אויפגענומען ווערען פון ברייטען קינא-פובליקום מיט גרויס צו-פרידענהייט.

אין קינא „אפאללא" איז אויך דורכ-געפיהרט געווארען א רעמאנט, בכדי נאך מעהר צו פערשענערען דעם עסטע-טישען אויסזעהן און צוגלייך איז אויך איינגעארדענט געווארען מעהר בעקוועמליכקייטען פאר די בעזוכער.

דער ערשטער פילם פונ׳ם הערבסט-רעפערטואר הייסט „די געבענטשטע ערד", א פילם וואס איז אויסגעצייכענט געווארען מיט א מעדאל פון דער אקא-דעמיע פאר פילם-קונסט אין האליוואוד און איז ענטוזיאסטיש געלויבט געווארען דורך דער קריטיק.

גלענצענדער ערפאלג פון דער שול-קולט-שולע.

גוטע, באמת אנגענעהמע גרוסען הערט מען פון דער יודישער שולע „שול-קולט". די שולע עגזיסטירט שוין אין ראדאם 8 יאהר און וואס אמאהל געהט זי פארווערטס. דאס איז א דאנק דער אנגעשטרענגטער ארבייט פון די לעה-רער וועלכע זענען איבערגעגעבען דער שולע בלב ונפש. נאך מעהר ווי דער שכר-למוד. שפּילט ביי זיי א ראָל די מאראלישע סאטיספאקציע, וואס דריקט זיך אויס אין דער גרויסע צופרידענהייט פון די עלטערען און אויך אין דער גוטער ערציהונג און פארגעשריטענע ענטוויקלונג פון תלמוד.

דער לערן - פראגאם פון דער שול-קולט-שולע איז א רייכע, וואס ענטש-פרעכט פולשטענדיג אלס פערלאנגען פון יודישע און וועלטליכע געגענשטאנ-דען. עס הערט געלערענט דורך גוטע פעדאגאגען חומש, רש״י, גמרא, העב-רעאיש, יודישע געשיכטע. דער שולער בעקומט א פלאן בעגריף וועגען אלע יודישע שריפטשטעלער, וואס שאפען אין ביידע שפראכען: העברעאיש, יודיש.

די למודי חול, די וועלטליכע ביל-דונג איז אוועקגעשטעלט גלענצענד לויטן גימנאזיאל-פראגראם. אט איז א בעווייז

פון 24 יודישע קינדער פון פאָיישעכנע שולען אין ראדאם, עס זענען צוגעגאנ-גען צום עגזאמען אין דער רעגירונג׳ס-גימנאזיע א. נ. פון קאכאנאווסקי—האבען אויסגעהאלטען דעם עגזאמען 4. צווישען זיי זענען געוועזען 2 פון דער שול-קולט-שולע.

מארגען „יוד זיס" אויף דער ביהנע פון פאלקס - הויז.

מארגען ביינאכט וועט אויסגעפיהרט ווערען אין פאלקס-הויז „יוד-זיס". דאס ווערק געהערט צו דער גאלדענער פע-דער פון בעריהמטען שרייבער-קינסטלער לעא פויכטוואנגער. לעא פויכטוואנגערען דארף מען נישט פארשטעלען. זיין נא-מען רעדט נענוג פאר זיך. דאס זעלבע לאזט זיך אויך זאגען בנוגע די ארטיס-טען אלעקס שטיין, מרים ארלעסקא, גאדיק א. אנר. וואס וועלען דאס טעאטער-קע טעאטער-שטיק אויספיהרען אויף דער ביהנע.

„יוד זיס" איז בזכות אנ׳אנגעלעגטער גאסט ביי אונז אויך יום-טוב.

דאס ראד. קעלצער לעבען ענטהאלט 12 זייטן און קאסט 15 גר.

דעפ. דר. עמיל זאמערשטיין.

דורכהאלטען!

דאס פערגאנגענע יאהר וועט פער־בלייבען לאנג אין זכרון פון די יודישער בעפעלקערונג אין וועט אפשר זיין א נייע תקופה און די געשעהענישען, און דאס אין נוגע גלייך אונזער סיטואציע דא אין לאנד ווי אויך און ערשטער רייה אין ארץ - ישראל.

דא אין לאנד האט דאס אבגעלאפענע יאהר, געשאפען א חייטערן סיסטעם פון פערניכטען און אונטערדרוקען דאס יודענ־טום. צו פשיטיק, און מינסק־מאזאוויעצק, איז צוגעקומען בריסק. טשענסטאכאוו, ברייסק, פשעבאגאיוויצע און די אלע אנדערע יודישע פונקטען פון יודישער אומגליק, חאס איז צעזייעט אין צעשפרייט אין דער גאנצער ביאליסטאקער חאיע־יואודזטווע.

מען וויל מיט דער הילף פון שלאגען, דעמאלירען, אין א אטמאספערע פון בסדר'ן טעראר, אומפערשעהמטען ווירט־שאפטליכען באיקאט, פון אנווענדען דעם אריער־פאראגראף נישט נאר אין וואויל־טעטיגע און חירטשאפטליכע ארגאניזאצ־יעס, אין עפענטליכע קרעדיטען און ביי עפענטליכע ליפערונגען, שטעלונגען ביי דער מלוכה און קאמונאל אמטען — נאר מען זיל אויפצווינגען א מאכען־עמיגראציע פון דריי און א האלב מיליאן יודען.

אין די שטעדטלעך, ווערען רעאליזירט אט די אלע מיטלען פון „נאציאנאלער" טעטיגקייט אויף דעם יודישען ארגאניזם. בונדווירטע אנעראווצעס מארשירען דורך די גאסען גלייך ווי א נייע איבערמאכט.

און מען טעלעפאנירט צו דער מאכט. עס געהען דעלעגאציעס, מען אינטער־וועגירט און אין שטעדטיל ציטערט מען. אט קומען זיי צוריק און וועלען פער־ענדיגען זייער טייפעלס ווערק.

דריי און א האלב מיליאן מענשען פרעגען זיך: ווי קאן מען לעבען אינ־מער אזעלכע בעדינגונגען, יואו עס איז נישטא קיין אוסן, צי איז שוין נישטא קיין רעכט און גערעכטיגקייט. צי איז דאס נישט קיין אנארכיע, וואס שטעלט זיך נישט אב אויף איין פונקט, נאר דער־שיטערט דאס גאנצע מלוכה־לעבען?

דריי און א האלב מיליאן יודען שטע־לען זיך די פראגע: וואו איז די נוצ־בארע הילף פון אונזערע ברידער? ווען אויף רעם ארט פון גרויסע פלענער, — א ים ווערטער, מעמאריאלען, קאמיסעטען און דיסקוסיעס — ווען וועט קומען די רעאלע הילף?

צי איז נאך ווענינ די וועהטאג און יסורים, צי איז ווענינ נאך פערניכטונג, דערנידריגונג און אויסהונגערונג? און צי איז נאך ווענינ אומגליק פארהאן אין דער יודישער גאס, אז עס זאלען אלץ נאך דויערען די מריבות און מח־לוקת'ן אין דער יודישער כביבה צווי־שען זיך, זעהר אפט צוליעב קליינליכע זאכען, אזוי, אז די שאפונג פון א פער־אייניגטען יודישען פראנט, זאל אויסזע־הען ווי א אומפערווירקבארער חלום?

שרעקליך איז די יודישע ווירקליכ־קייט פון לעצטען יאהר און ווען מען גיט נאך צו די געשעהנישען פון לעצ־טען יאהר אין א"י און די איצטינע חייטערע מהומות פון די אראבער לגבי די יודען און די כמעט אבשטעלונג פון דער עליה. אבער פון דער זייט איז לעצטענס געקומען א דערמוטיגונגס־ווארט וואס הייסט יודישע מלוכה.

די פראגע פון א אייגענער יודישער מלוכה, איז געווען דער פעראינטערע־סירטער מיטעלפונקט פון דער גאנצער וועלט.

א יודישע מלוכה! נאך צחיי טויזענד יאהר רעדט מען דעריבער נישט נאר אויף פערזאמלונגען און קאנגרעסען, אבער אין די דיפלאמאטישע קאבינעטען די גרעסטע וועלט־מאכטען אין פעלקער בונד. דאס ראד פון דער געשיכטע דרעהט זיך אויף אונזער זייט. די שאנ־סען זענען אונזער און חעלען זיך אפשר שוין נישט מעהר איבער'חזר'ן.

דער איצטיגער יודישער דור נעמט אויף זיך די גרעסטע אחריות. אז מען זאל די שאנסען נישט פערלירען.

איז איין טאקע מוז מאכען דאס יודי־שע הארץ אין נאך דעם אויסקאווען פון א נייעם עתיד, מוזען זיך פערבינ־דען אלע יודישע הערצער, פעראייניגען אלע יודישע מוחות, אלע מחשבות מוזען זיין געריכטעט דערויף דורכצוהאלטן צום חידערגעבוירען, צום נייעם פאטערלאנד.

א שטארקע איינהייטליכע שטעלונג פון גאנצען פאלק מוז ארויסרופען דרך ארץ און נעהער פאר אונזער אייביגע היסטארישע רעכט, פון וועלכע מיר ווילן נישט רעזיגנירן און חעלכע מיר האבן זיך ערוואָרבען מיט אונזער בלוט, מיט אונ־זערע כחות, מיט קרבנות פון אונזערע יונגען דיר ביים אויפבוי פון ארץ ישראל

א שחער יאהר איז דורכגעגאנגען, עס איז געווען שווער פאר דעם גאנצען יודענטום און ספעציעל שחער פאר דעם יודענטום אין פוילען.

אבער היינט, ביים אבטיילען זיך דאס אלטע פון דעם נייעם יאהר, טרעטען מיר נישט איין אין דעם יאהר אין א טויבער פערפלייצונג און אומזיסטיגער רעזיגנאציע, חעלכע ווארט אויף חיי־ספרע שטויסען און זעהט נישט קיין רעטונג. עס חערט נישט אדנאגיזירט קיין חידערשטאנד און קיין אבוועהר־קאמף.

מיר גלויבען אין דעם, אז קיין שום רדיפות חעלען אונז נישט פערניכטען חייל מיר זענען א עם עולם. אויסגע־קליבען צום ליידען און יסורים, אבער אויך אבצושפילען א גרויסע ראל אין דער פעלקער־משפחה.

אויף רעכט און גערעכטיגקייט בויט זיך אונזער עתיד און אונזער גורל פון רעכט און גערעכטיגקייט וועט זיך נישט לאזען אויסשליסען. זיי וועלען ווידער געווינען זייער חערט און פריהער אדער שפעטער וועט דאך קומען רעכט און גערעכטיגקייט.

דערווייל טרעטען מיר אריין אין נייעם יאהר מיט פערביטערונג נעגען אלע רדיפות און אלע לאזונגען נעגען אונז און געגען דער לאזונג צו פער־ניכטען דאס יודענטום,

אבער ביי דער דערביטערונג מוזען מיר גרייט זיין צו יעדער קאמף און צו יעדען קרבן, כדי מיר זאלען ארויס פון דעם קאמף זיגרייך.

און דאס מוז פערשטעהן האס פוילישע יודענטום.

דאס קומענדע יאהר, ויעט בלי שום ספק זיין א יאהר פון קאמף און חעט פאדערן גרויסע קרבנות, חעלכע מיר מוזען ברענגן און דעמאלט וועלען מיר דאס דערגרייכען!

דורכהאלטען!

דאס איז דער געבאט פון דער שעה.

קייל

אין טראפען וואסער!

די אויסערגעוועהנליכע שפארעוודינקייט פון „צערעס" איז א בעוויז, אז עס איז א אידעאל - ריין פעטס. „צערעס" איז ספעציעל נוט צו באקען און פרעגלען פיש. דאס 100%־גע קאקאס־פעטס „צערעס" ווערט אויסגע־ארבייט אונטער דער השגחה פון הרב שמחה פרענקעל פון סקאווינא און קען רעקאמענדירט ווערען פאר אלע. וואס היטען אב כשרות.

כשר

Ceres

איז נארהאפט
גאטירליך־ריין
געזונד

ענטהאלט 100% פעטס

געלער № 1 און געלער № 2

א סכות - מעשה'לע דער־צעהלט טאקע פון א געלען

פון י. אבערזשאנעק

ווי איר זעט, בין איך א געלער. א גע־בויר'ענער, א געלער ניט ווי די היינטיגע ווייבלעך, וואס ווערען איבערנאכט פון ברונעט־געל, נאר אנ'עכטער געלער. פאר־שריבען אין פאס בפירוש „רודי" - געל.

אזוי ווי איך בין אן עכט געלער, אזוי איז מיין ווייב אנ'עכט שווארצע, נו האב איך טאקע צוויי „מאשטשען": זעקס שווארצע יונגען ווי די נעגערס און זעקס געלע מיידעו, ווי זיי וואלטען געווען מיט געלן פאקוס אנגעשמירט.

איז טאקע אין דער שטוב אן אייביגע מלחמה צווישען די שווארצע מיט די גע־לע: מיין יודענע שרייט: מיינע שווארצע יונגען און איך קלאג אויף מיינע געלע מיידען—

איין גליק וואס איך בין א יוד א נגיד, א רייכער געלער, וואס וואלט איך געטאן, יוען איך בין חלילה א קבצן, אזוי ווי עס מיין שכן, דער געלער יחזקאל!

אי הערט איהר, האב איך עס צרות פון מיין שכן, דעם געלען יחזקאל דעם קבצניאק! אנדערש האט איהם נישט גע־פאסט, ארייננעצויגען זיך אין איין הויז און דער געלער פארשווארצט מיר די יאהרען...

א קלייניקייט, צוויי געלע אין איין הויז, ביירע מיט איין נאמען. ער הייסט יחזקאל און איך הייס יחזקאל, וואס ס'זאל מיר זיין איז איהם און וואס ס'זאל איהם זיין איז מיר. זוכט מען מיך, טרעפט מען צו איהם, זוכט מען איהם, טרעפט מען צו מיר:

קומט א חתן „שויען" מיין טאכטער, פרעגט ער זיך אין הויז צום געלן יחזקאל פאלט ער אריין צום געלען יחזקאל נומער 2 און ער „שויט" יענעמס געלען יחזקאל'ס „פיענקנאששש"—

קומט א בעל־חוב צום געלען יחזקאל דעם קבצן, מיט א פראטעסטעל, פאלט ער אריין צו מיר מיט נעוואלדען און געשריי־ען: אנזעצער, באנקראטניק. זולל וסובאניק, געלער טכיוזש — פאר מיין פראצע וועסטו פרעסען און זויפען - מיין געלט...

שיקט מען מיר פורים שלח־מנות, טראגט מען די טארטען מיט די פלאשען וויין אריין צו יענעם געלען יחזקאל און יענער געלער פרעגט נישט קיין קשיות און האט א עונג יום־טוב.

יואס ס'זאל מיר זיין איז איהם און וואס ס'זאל איהם זיין איז מיר, זוכט מען איהם, טרעפט מען צו מיר.

אבער דאס אלץ וואלט איך שוין פאר ליב גענומען, ווען ניט די מעשה מיט דער סוכה:

כ'האב מיר מיינע א יאהר־סוכה, אלץ הייסט א סוכה — א פאלאץ, א וואלקענ־קראצער — א בנין מיט אלע מאדערנע איינריכטונגען.

איז עס שוין ביי מיר אזא מנהג, אז אין מיין יאהר סוכה עסען אלע שכנים פון הויז. רייך און ארעם. פון ר' הערצקע דעם שוחט ביז'ן שוסטער - אלע עסען גלייך אין דער סוכה.

מאכט זיך א מעשה און היינט א יאהר, גיט זיך מיר מיין יודענע פאמע אום ערב סוכות, א לייג אוועק אין קימפעט און איידער איך קוק זיך אום, מזל־טוב - סאיז דא א זעקסטע געלע מויד!—

— מילא פארפאלען, ווי זאגט איהר — א שטראף פון גאט, אבער צו סוכות האט עס דאך נישט.

דעם ערשטען טאג סוכות ווי תמיד, האב איך מיך געזעצט צוזאמען מיט ר' הערצקע שוחט - אויבן אן און די שכנים אין די זייטען און דא הויבט זיך אן מיין

מעהר ווי א גרוס פון די ראדאמער קור-געסט אין בוסק.

אין איינעם פון די פריהערדיגע נו־מערען „ראדאמער קעלצער לעבען" איז געדריקט אַנ'ארטיקעל א. נ. „א גרוס פון די ראדאמער קור-געסט אין בוסק". ס'געפינט זיך דארט א צושריפט פון דער דעדאקציע, וועלכער רעקלאמירט דעם אויסאַר אלס גאר „נאהנטער" צו דער טעטינקייט פון „עזרה".

דער מחבר פון פריהער דערמאָנטען גרוס. געהערט צו „נאהנטע" טהוער פון א אנדערע דאטע, ממילא ווילען מיר נישט מאכען קיין פארוואורפען צוליב די אויספיהרונגען. אבער דאס באפרייט נישט פון א שאַרפען פאַרוואורף פאר איינינע נישט פארזיכטיגע ווערטער ווי וועגען דעם אינצידענט אין בוסקער קור-פארק, בעת דער אווענד-מארליטווע און די דראהונג'ס ווערטער פון פער־עפענטליכען די נעמען פון די נעניסענ־דע פון דער „עזרה" - אקציע א. אנד. אביסעל מעהר פארזיכטיגקייט, אומבא־קאנטער כלל טהוער!...

די פראגע פון „עזרה"ס טעטיגקייט אין דער בוסק אקציע איז געוואָרן דורך אַזא וועג באריהרט, איז כדאי טאקי דעם ענין צו בעהאנדלען ברייטער.

שוין מיט צוואַנציג יאהר צוריק האט „עזרה" ארויסגעשיקט קראנקע אויף קו־ראציע קיין בוסק. אבער די אקציעס זיינען געשטאַנען א סך יאהרען צייט אויף א זעהר נידריגען מצב. ס'איז גע־פיהרט געוואָרען אהן א סדר, אהן פלאַן. ס'איז געווען צו דערמאָנען, אז אין איין צימער זיינען געשלאָפען צעהן ביז פינפצען קראנקע אויף דער הוילער ערד; מיט דערנעהרונג איז נישט געווע־זען בעסער.

צוליב פערנאַכלעסיגונג און קנאַפע זאָרג — אפשר צוליב פינאַנציעלע בע־דינגונגען — האט פון דער אקציע גע־קאָנט געניסען די קאטעגאָריע קראנקע וועלכע האבען שוין אויסגעטוען דאָס „שעס היטעל"... דעם בעל-בתי'שן מענ־שען האט אַזא ארט הילף אבגעשטויסען.

אין יאָהר 1927 איז אויף דעם גע־ביעט איינגעטרעטען א בעסערונג, א דאַנק דעם ביז איצטיגען פרעזעס ה' איתמר אַדלער, וועלכער האט דאמאָלס איבערגענומען די לייטונג. אהן שום אי־בערשאַצונג קאָן מען זאָגען, אז די בוסק - אַקציע איז שוין ווייט איבערגע־שטיגען דעם פילאַנטראפישען כאראקטער דאָס טראָגט שוין אריין געזעלשאַפטליכען כאראקטער.

נישט ריכטיג איז דער פערגלייך פון די בוסק-אַקציע צו אַ יום-טוב נתינה, וועלכע איז נאָר א טיילוויזע — קיין גאַנצע זאַך ווערט דאמיט נישט אָפגע־טוען. צוליב דעם וויל נישט יעדער גע־ניסען און ס'איז טאַקי אמת, אַז ס'זע־נען פערהאַן פאַלען, אַז א סך זאָגען זיך אָב פון נעמען שטיצע, שיקען א קראַנקען קיין בוסק איז שוין די הילף א גאַנצע, ובפרט ווען „עזרה" פאַר־זאָרט דעם קראנקען מיט אלעם וואָס ס'איז מיט דער קוראציע פארבינדען, געניטען טאַקי פון דער טעטיגקייט א סך קראנקע דורך „עזרה". ווערט דעריבער אָבגעטוען א גרויסע און וויכטיגע זאַך.

נאָך א זאַך ברויך ווערן אויפגעקלערט:

אין די ערשטע יאָהרען נאָכ'ן איינ־פיהרען אָרדנונג אין דער בוסק-טעטינ־קייט, האָט מען נאָך אלץ נישט געקאָנט געפינען דעם צוטרוי ביי דעם בעל־בתישן מענש, וועלכער האָט נישט גע־וואָלט געניסען פון דער בוסק - אַקציע. ערשט שפעטער ווען אלע האָבען זיך איבערצייגט אין דעם אָנשטענדיגען סיסטעם, איז עס געשעהן. און דאָס האָט בעוואוינען דער „עזרה"-לייטונג גערען נאָכצוקומען ביטעס פון קראנקע פון „מיטעל-שטאַנד", אגב אויך פון אזעלכע וועלכע נויטיגען זיך נישט אין מאַטער־יעלע שטיצע, אבער פאַהרען פריוואט, וואָס איז שוין פערבינדען מיט גרעסערע אויסגאָבען איז פאר זיי שווער. באַזונ־דער האָט עס א גרויסע באַדייטונג ווען ס'או נוגע אַ קראנק קינד, אָדער א יו־גענדליכען מיט וועלכען — ווען נישט דורך „עזרה" — וואָלט געמוזט מיט־פאָהרען אַ עלטערער מענש און די קו־ראַציע-קאָסטען זיינען אין אזא פאַל בא־דייטענד גרעסערע. מיט דער אינאַוואַצ־יע פון מיטנעמען קראַנקע, וועלכע ווילן נישט געניסען מאַטעריעל, אָבער נויטיגן זיך אין השגחה און אין די הנחות פון „עזרה" ווערט דורך עזרה ערפילט א געזעלשאַפטליכער חוב. דאָס האָט אויך דערסיהרט, אַז דער מאַטעריעל-געדריק־טער בעל-בתי'שער מענש געניסט שוין אין די לעצטע יאָהרען פון די בוסק־אַקציעס. די געזעלשאַפט „עזרה" ער־מעגליכט די קראנקע יעדען לויט זיין שטאַנד – און לויט „עזרה"ס מאַטער־יעלע מעגליכקייטען ביי מינימאַלע צו־צאָהלונגען און אין א סך פאַלען ווערט די נויטיגע סומע אויסגעבאָרגט אויך...

ביי אַ נוט-אָרגאַניזירטע ווירטשאַפט ווערט דער קראַנקער מיט אַלעם פאַר־זאָרגט, אפילו דער באַנאַזש פון די קראנקע ווערט דורך „עזרה" איבערגע־שיקט. די קראנקע ווערען איינקוואַר־טירט אין די שענסטע וויללעס (מהחלת האָט מען די „עזרה"-קראנקע נישט גע־וואָלט אריינלאָזען אין קיין בעסערע ווילעס, צו אַזאַ מצב איז עס דערגאַנגען ביזן יאָהר 1928) מיטאָג קען דער קראנ־קער עסען אין וועלכען ס'איז פענסיאָ־נאַט אין בוסק — ביי אַ פריוען אויס־וואַהל. פרישטיק און קאָלאציעס ווערען צוגעגרייט דורך „עזרה" נופא אונטער דער אויפזיכט פון א ספעציעל דעלע־גירטען אויף דער גאַנצער קוראַציע צייט. אַלץ ווערט צוגעגרייט בעל-בתיש. טעדי־ציניש אויפזיכט געפינט זיך אונטער דעם אָנגעזעהענסטען דאָקטאָר פון בוסק. אַלס אָנערקענונג פאר די לייסטונגען פון „עזרה" און א דאַנק די באַמיהונגען פון ה' איתמר אַדלער האָט די דירעקצ־יע פון בוסקער אָנשטאַלט צוגעטיילט א בעדייטענדען צאָל בעדער אין דער ערשטער קלאַס פאר א נידריגערן פרייז, ווי אין דעם נידריגסטען קלאַס. די באַקוועמליכקייט איז דאַמיט נאָך גרע־סער, וואָס יעדער קראַנקער קאָן מיט איינינע טעג, פריהער אויסוועהלען זיך אין וועלכע שעה ער וויל זיך באָדען.

דאָס אַלץ צוזאַמען שטעלט אוועק דעם קראַנקען, וועלכער פאָהרט דורך „עזרה" אין דער מדרגה פון רייכע קור-געסט... פאַר „עזרה" איז דאָס א גרויסער כבוד, אַז זי קאָן דעם שווער-פערהאַרעוועטען, אויסגעמאַטערטען מענש געבען בעת דער קוראַציע, די פולע באַקוועמליכקייטען אויף א בכבודן אופן, ובפרט ווען דורך דעם ליידט נישט „עזרה" מאַטעריעל. נישט קיין פאַרדינטער און נישט אַי־בערגערעכענטער פאַרוואורף איז גע־וואָרפען געוואָרען מצד דעם פריהער דערמאָנטען מחבר „אַז „עזרה" צעבאַ־לעוועט די קראַנקע".

אכת ס'זענען פאַרהאַן פאַלען וואָס א קראַנקער צוליב קולטור־לאָזינקייט, אָדער צוליב נישט גוט ערצוינענקייט ווייסט נישט ווי אַזוי זיך אויפצופיהרען ווען ער האָט אַזעלכע באַקוועמליכקייטען, אָבער פאַר דעם קאָן נישט די „עזרה" זיין פאַראַנטוואָרטליך. ס'איז טאַקי בא־דויערענסווערט אַזאַ אינצידענט — אַז א קראַנקער פון „עזרה" האָט זיך געגענ־געשטעלט און נישט דערלאָזט דורכצו־לופטערן די קאַבינע, וואָס ווערט נאָר צוגעהיטען אין דער ערשטער קלאַס צוליב היגיענישע טעמים, ווייל ביי דעם זעלבען ווערט שוין נישט געטפענט קיין פענסטער פון ראש חודש אלול אָן... נאָך נישט דאריבען ברויך „עזרה" רעזיגנירן פון דער הנחה, ווי ס'איז דאָס באָדען איהרע קראנקע אין דער ערשטער קלאַס פאַר אַ נידריגען פרייז.

פאַר דער טעטיגקייט פון „עזרה" איז זיך ראַדאָם קונה שם לשבח. פון דעם ווייסט יעדער ראַדאָמער יוד, וועלכער געפינט זיך צופעליג אין דער זעלבער צייט אין בוסק...

זאָל אויך דאָ געזאָגט ווערען אַ פּאָר ווערטער אויס'ן חשבון פון דער ראַדאָ־מער יודישע געזעלשאַפט, צי ווערט ער־פילט לגבי דער „עזרה" דער געזעלשאַפט־ליכער חוב פון ערמעגליכען דאָס אַדורכ־פיהרען די בוסק-אַקציע, ווערט ארויס־געוויזען די נעהעריגע פאַרשטענדעניש מצד די ראַדאָמער יודען צו דער באמת וויכטיגער ארבעט? איז דאָס דערלאָז־באַר, אַז „עזרה" זאָל א גרויסען טייל פון די קאָסטען דעקען מיט וועקסלען און אזוי זיך פיינינגן ביז די וועקסלען, אָדער אַפענע חובות פון דער אַקציע, ווערען אָבגעדעקט!...

נישט אונבעגרינדעטע פאַרוואורפען קע־נען העלפען „עזרה" און איהרע לייסטונגען כאָטש אויף דעם וויכטיגען אָבשניט פון איהר טעטינקייט -- העלפען קאָן רעאַלע אָבשאַצונגען (נישט קיין איבערגעטריבענע) און אויסקלערונגען פאר דער עפענטליכע מיינונג, אַז די „עזרה" - אַקציעס פון שיקן קראַנקע קיין בוסק זענען אויסריכ־טינע הילף פאר די נישט פאַרמעגליכע ראַדאָמער יודען און דאָס ווייסט אויך דער מחבר פון פריהער דערמאָנטען „גרוס פון בוסק".

די פערוואַלטונג
פון דער געז. „עזרה"
אין ראַדאָם.

16-יעהריגער מערדער.

אויף די לאַנקעס פון דאָרף פיעטרושין, ראַדאָמער פאַוויאַט, האָט זיך אָבגעשפּיעלט א בלוטיקע דראַמע. דער 16 - יעהריקער יוזעף בוטשינסקי, האָט צוויי מאָהל א זעץ-געגעבען מיט א מעסער אין בויך פון זייער שכן וולאַדיסלאַוו מישינסקי, אַנ'על־טערער מענש, וועלכער איז דערנאָך געש־טאָרבען פון די ווינדען.

דער מאָרד איז אויסגעפיהרט געוואָרען אהן קענטיגע סבות. דער יונגער מערדער האָט בעת דער אויספאָרשונג זיך פערטיי־דיגט דערמיט, וואָס ער איז גייסטיג גע־קרייוודעט, דאָך האָבען די פּסיכיאַטערן, וואָס האָבען איהם אָבסערווירט איהם אָנערקענט, אַז ער איז א נאָרמאַל-ענטווי־קעלטער יונגעל.

דער פּראָצעס איז בעטראַכט געוואָרען אין קרייז-געריכט ביי פערמאַכטע טהירען. דער אורטייל איז געווען מ'זאָל איהם איינאָר־דענען אין אויסבעסערונג'ס-הויז.

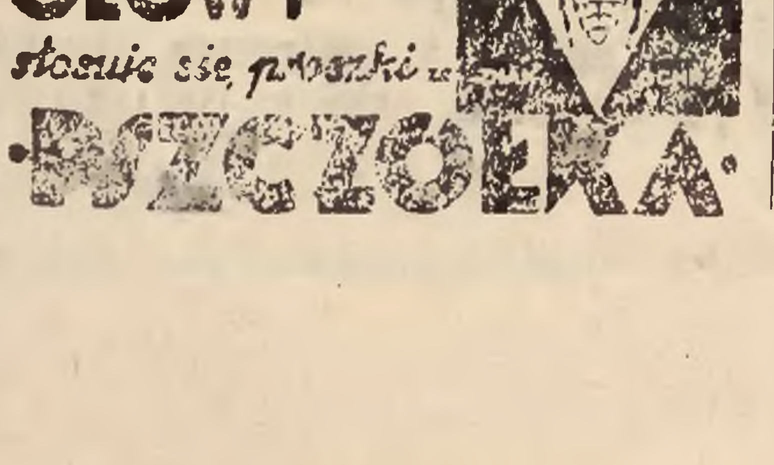

מפלה און צוליב וועמען? ווידער צוליב דעם צווייטען געלען חוקאל:

דאָס ערשטע ברענגט א שיקסע קידוש צו מאַכען פאַר יענעם געלען יחזקאל אויף א זילבערנע טאַץ א פלאַש כרמל וויין, פלאַדען און אייער - קיכלעך. די שיקסע דערלאַנגט עס יענעם געלען יחזקאל און יענער נעמט עס צו, מאַכט קידוש און דער פלאַדען מיט די אייער-קיכלעך ווערען ביי איהם פאַבערענט אונטער די הענט...

איך זיץ און וואַרט און מ'שיקט מיר אַראָפּ קידוש צו מאַכען — א דאַרן עק פון א הערינג מיט אַ שטיקל האָניק לעקעך, ווי אַן אויסגעדאַרטער ציגעל.

אין אַ מינוט אַרום, ברענגט די איי־גענע שיקסע אַראָפּ אַ קאָפּ פון אַ לע־בעדיקען קאַרפּ ווי פון דעם לויתן, מיט די אמתע געלע חלות און יענער געלער יחזקאל גיט זיך אַ לאָז צו דעם „קעפּל" און בעאַרבעט איהם אַזוי, אַז די בלויזע גרעטען זענען געבליבען אויפ'ן טעלער.

מיר שיקט מען אַראָפּ צוויי ווייכע, אויסגעווייקטע גרעטלעך פון אַ פערחלש־טען שלייען.

יענעם געלען יחזקאל ברענגט די שיקסע אַראָפּ דעם אמת'ן טעלער לאָק־שען מיט געלע יויך מיט פעטע אויגען און מיר — אַ שיסעלע אָנגעשמאַנעלטע יושניק מיט קאַלטע קאַרטאָפעל.

יענעם געלען יחזקאל דערלאַנגט מען א האַלבע הון, אַז ס'האָט נאָר אַזוי גע־וואַבעלט פון פעטקייט, מיט מערעלעך כריין מיט מאַראַנירטע אוגערקעלעך און מיר דערלאַנגט מען — א דאַרן אויסגע־ווייקטן קאָטלעט, וואָס נאָר דורך א לאַרנעטע האָט מען אים געקענט באַ־מערקן אויפן טעלער און איבער דעם קאָטלעט האָט מען באַדאַרפט מאַכען א המוציא, ווייל ס'איז אין אים געווען מער ברויט ווי פלייש...

נאָכן פלייש, האָט מען יענעם געלן כאָסקעל געבראַכט קאָמפּאָט פון עפּל מיט בערנעס, ער האָט געהאַקט אויף אַלע באַק ציין און צו-געטרינקען כרמל וויין און איך האָב צוגעקוקט און געפּלאַצט פון עגמת נפש.

איר ווילט וויסן, וואָס דאָס איז גע־ווען? ווי קומט עס, וואָס יענער געלער כאַפּקעל איז מיט אַמאָל אַזוי באַגליקט געוואָרן, און פאַרוואָס איך האָב געהאַט אַזאַ אָרעמען מאַלצייט!

גאָר פּשוט: אַזוי ווי מיין יודענע איז געלעגען אין קינפּעט, האָט זי צונעגומען א נייע דינסט, האָט זי איהר אָנגעזאָגט, גראָד דעם טאָג, אַז דאָט עסען זאָל זי אַראָפּטראָגען אין דער סוכה, פאַר דעם פּאַן. און צוגעגעבן האָט זי, אַז דער מאַן איז א געלער און אַזוי ווי יענער געלער יחזקאל איז געזעסען ביי דער טיר, האָט זי עס דערלאַנגט יענעם געלען יחזקאל

אַזוי האָט מען דאָס צרות, ווען צוויי געלע יחזקאל'ס וואוינען אונטער איין דאַך!...

הערט איר, אויב איר זענט אליין א געלער זאָלט איהר וויבען פון א געלן, כדי מען זאָל אייך נישט פאַרבייטן!...

וואס עס איז חשובער

חסידישע מעשה לכבוד סוכות

פון אהרן אבאוויטש

איידער הרב ר' מרדכי מנעסכיז, זכר צדיק לברכה, איז נתגלה געווארען, איז ער געזעסען אין לעשנוב נעבען בראדי. מיט זיין אויסערליכע פיהרונג האט ער זיך בעמיט נישט ארויסצורופען קיינעמס אויפמערקזאמקייט. האט זיך געלעבט מיט זיין בני-בית אין א קליינער יואוינונג, מפרנס-זייענדיג פון מכחר, געהאנדעלט ביי פויערים מיט תבואה, ארויסברענגענדיג פאר זיך און זיין פאמיליע פרנסה בדוחק. מיט איין זאך האט ער אבער זיך נישט געקענט אויסבעהאלטען. אלע האבען געוואוסט וועגען זיין גרויס פזרנית אין צדקה זאכען. פון זיינע מאגערע פערדינסטען פלעגט ער אראפנעמען מעשר און צוטיילען צדקה.

בפרט האט ער נישט געקארגט קיין געלד אויף א שעהנעם אתרוג. נישט קוקענדיג אויף קיין שום פרייז. האט ער זיך איינגעשאפט א מובחר שבמובחרים. און נישט האבענדיג מיט איין מאהל אזוי פיעל געלד, האט ער אתעקגעלייגט אויף דעם צוועק א גאנצען זומער. נאך יעדען מכחר, וואס ער האט געמאכט, האט ער אראבגענומען עטליכע פרוטות, אריינגעלייגט זיי אין א ספעציעל צו דעם פערשלאסען קעסטעלע, צו וועלכען קיינער האט זיך א גאנץ יאהר נישט דערוואגט צוצוריהרען. ערשט ווען ס'זענען אנגערוקט די טעג „בין כסה לעשור", האט ער עס געעפענט, ארויסגענומען דאס אנגעזאמעלטע געלד און געקויפט אנ'אתרוג א „הדר".

איינמאהל האט זיך אין פערלויף פון זומער צונויפגענומען אנ'ערך 6 רובעל. ר' מרדכי האט זיך שטארק דערפרעהט, אבגעבענדיג א לויב צו גאט, וואס ער האט איהם אריינגעשיקט די ברכה, און ער וועט קענען מקיים זיין די מצוה פון אתרוג מן המובחר. און אזוי ווי אין לעשנוב האבען זיך נישט געפונען קיין סך סוחרים פון אתרוגים, האט ער זיך שוין נישט געקענט דערווארטען ביז ס'זאל אדורך דער יום-כפור און ער זאל אריינפאהרען אין דערביייאיגען בראדי, וואו ס'איז שוין דא א סך סוחרים און מען קען זיך שוין אויסקלויבען וואס פאר אנ'אתרוג מען וויל.

יום-הקדוש איז איהם אדורך בשלום. נאכ'ן אבדאווענען א גאנצען טאג אין שוהל, איז ער אויפדערנאכט אהיימגעגאנגען, אריינגעקלאפט דעם ערשטען שלאקען אויפ'ן ארט, וואו ער וועט שטעלען די סוכה, און זיך באלד גענומען גרייטען צו דער נסיעה קיין בראדי.

צוזאמען מיט'ן זון אייפגאנג איז ער שוין געזעסען אויף דער פוהר, וועלכע האט איהם געזאלט אהינפיהרען. ער איז געווען מלא שמחה. זיין פנים האט געשטראהלט פון גליק און פרייד. איצט פאהרט ער נישט וועגען מסחר, נאר וועגען א דבר מצוה, נאכצוזוכען די „ארבעה מינים". דאס האט איהם צוגעגעבן כיח און קראפט, און ווען ער איז געקומען קיין בראדי, האט ער באלד אנגעהויבען געהן פון איין געוועלב אין אנדערען, כדי צו געפונען א הדר מיט אלע מעלות און סמנים, וואס די חכמים האבען אויסגערעכענט. יענים טאג זענען הונדערטער אתרוגים אדורך דורך זיין האנד. אלע האט ער בודק געווען מיט זיינע שארפע בליקען, און קיין איינער האט נאך ביי איהם נישט אויסגענומען. און כאטש ער האט נאך א גאנצען טאג גארנישט געהאט אין מויל, האט ער נישט געפיהלט דעם מינדסטען הונגער. ערשט פארנאכט, ווען די זון האט זיך שוין געהאלטען ביים זעצען, איז איהם געקומען אין האנד אריין אנ'אתרוג, וואס האט געפונען חן אין זיינע אויגען און ביי אנדערע מבינים. אבער אויך איהם האט ער זיך נישט ענטשלאסען צו קויפען אויפ'ן ארט, אפשר וועט נאך עפיס בעסערס אונטערקומען. ער האט געבעטען דעם סוחר, ער זאל דעם אתרוג אהעקלייגען אין דער זייט, און אליין האט ער זיך געלאזט געהן אין אנ'אנדער געוועלב אריין.

אבער ווי נאר ער איז ארויס אין גאס אריין האט ער דערזעהן, אינגאנצען עטליכע טריט ווייטער, א גרויס צוזאמענלויף פון מענשען. ער האט זיך שנעל דערנעהנטערט צום ארט, וואו ס'איז געשטאנען דער גאנצער המון, פון צווישען וועלכען ס'האט זיך געהערט א יאמערליך געוויין פון א יוד. מיט גרויס מיה און אנשטרענגונג איז געלונגען ר' מרדכי'ן זיך אדורכצוקריגען דורכ'ן גאנצען געוועמעל, ביז ער איז צוגעקומען צום ארט פון געשעהעניש, און פאר זיינע אויגען האט זיך פארגעשטעלט א שרעקליך בילד: א וואגען אנגעלאדענט מיט פעסער וואסער איז געשטאנען, און דאס פערד, וואס האט עס געשלעפט איז געלעגען אויסגעצויגען, אטעמדיג זעהר שווער און זיין פיסק איז געווען מיט א שטארקען שוים פערלאסען. נעבען זיי שטעהט א קליין אויסגעדארטער יוד, וועלכער וויינענדיג מיט באכען טרעהרען בעמיהט זיך דאס פערד צוריק אריינצופיהרען אין שפאן. ר' מרדכי האט אים באלד גענומען צוהעלפען אבער עס געלונגט זיי נישט, דאס פערד ליגט שוין איצט ווי א פגר, גישט ריהרענדיג זיך פון ארט. דער יוד, דערזעהענדיג, אז זיין „פרנסה געבער" איז טויט, איז אויסגעבראכען אין נאך א יאמערליכער געוויין און שלוכצענדיג האט ער געשריגען: רבונו של עולם! וואס האב איך אזוי שטארק נעזינדיגט, אז דו האסט אויף מיר אויסגעגאסען דיין צארן! מיט וואס האבען זיך פערזינדיגט מיין ווייב און מיינע קינדער, וואס זענען אויסגעשטעלט צו ליידען הונגער און נויט! מיטן טויט פונ'ם פערד איז אוועקגענומען געווארען דאס ביסען ברויט פון מיינע קינדער!

אז מרדכי האט דערזעהן דאס גרויסע צער פונ'ם ארימען יוד, האט איהם שטארק איבערגענומען דאס רחמנות און ער האט איהם געפרעגט:

— וויפיעל האסטו בעצאהלט פאר דעם פערד?

— אה! א סך געלד האב איך פאר איהם געגעבען! — האט ער, בענקסענדיג זיך מיט טרעהרען, געענטפערט — זעקס רובעל האב איך פאר איהם בעצאהלט!

האט זיך ר' מרדכי געטראכט אלע מצות זענען דאך געגעבען געווארען פון הימעל און מיר ווייסען נישט וועלכע פון זיי ס'איז גרעסער. אלע זענען פון איין פאסטוך און די מצוה איז אזוי חשיב ווי די מצוה פון אתרוג. בפרט, ווען די חכמים האבען געזאגט, „אז דער וואס האלט אויף איין מענש, איז גלייך, ווי ער האלט אויף די גאנצע וועלט". און דא ווערט ער נישט אויפהאלטען איין נפש, נאר 6 נפשות. און טראכטענדיג די ראזיגע מחשבות, האט ער ארויסגענומען דאס בינטעל קליין געלד און אריינגעציילט אין דער גראבער, אויסגעארבייטער האנד פון אומגליקליכען וואסער-טרעגער, 6 רובל און גארנישט זאגענדיג, איז ער באלד אוועק.

אין אוועגד איז ער צוריקגעפאהרען קיין לעשנוב, צוזאמען מיט איהם אויף דער זעלבער פוהר זענען אויך געפאהרען אנדערע יודען, וועלכע זענען אויך, ווי ער געווען אין בראדי, נאך אתרוגים. זיי האבען זיך אנפערצעהלט מיט וואס פאר א קונצען עס האט זיי געלונגען צו קויפען א „הדר". אזוי האבען זיי איבערגעגעבען וועגען דעם ווי זיי ווארפען אויפ'ן אתרוג אנ'אויבענאויפיגען פלעק, און דורכדעם קויפען זיי איהם פאר א האלבען פרייז, און שפעטער, ווען ער געפינט זיך שוין ביי זיי און די הענד, ווישען זיי אב דעם פלעק מיט א'שטיקעל וואקס, אונאזוי נאך האבען זיי דאס, וואס זיי ווילען פאר וועניג געלד. נאר ר' מרדכי האט שטים געשוויגען, נישט אריינמישענדיג זיך אין זייער געשפרעך. און ווען איינער פון זיי, וועלכער איז גראד געווען ביי דער מעשה אין גסזעה, וואס מרדכי האט געטהון מיט'ן געלד, האט איהם געפרעגט, איבער וואס פאר אנ'אתרוג ער וועט היינטיגעס יאהר בענטשען, האט ער אים קורץ געענטפערט: „די גאנצע וועלט וועט בענטשען איבער אנ'אתרוג און איך וועל דאס היינטיגע יאהר בענטשען איבער — א פערד...

צימארגענס איז ר' מרדכי אויפגעשטאנען א פרעהליכער צוליעב דער נעכטיגער מצוה, האט אבגעדאווענט, עפעס טועם געווען און גלייך זיך גענומען פערענדיגען די סוכה, אבער באלד איז ער אין דער דאזיגער ארבייט געשטערט געווארען פון אנ'אלטען יוד, וועלכער האט זיך צו איהם דערנענטערט. ר' מרדכי האט זיך צו אויסגעדרעהט, פרעגענדיג, וואס ער פערלאנגט.

— איך בין א סוחר פון אתרוגים — האט ער אנגעהויבען — און הערענדיג, אז איהר האט נאך נישט קיין אתרוג, וויל איך אייך אזעלכען געבען. אט דא — האט ער אנגעוויזען אויף א קעסטעל, וואס האט זיך אין זיין האנד געפונען — ליגען זיי. סאמע מובחרים און נישט טייער. אינגאנצען א האלבען רובעל א שטיק.

רעדענדיג האט ער אויפגעמאכט דאס קעסטעל און אנגעהויבען ארויסווייזען די סחורה. אין איינעם פון די אתרוגים האט ר' מרדכי דערקענט יענעם, וואס ער האט געזעהן אין בראדי. זיך שטארק פעריואונדערענדיג, האט ער ארויסגענומען א האלבען רובעל און בעצאהלט. נאכמעהר איז איהם אויסגעפאלענד געווען, וואס דער זקן האט נישט געוואלט ענטפערן, פון וואנען ער האט זיי.

עס זענען אדורך יאהרען. ר' מרדכי איז בעריהמט געווארען אלס גרויסער צדיק און קדוש, און ווייטער האט ער נישט געקארגט קיין געלד אויף א „הדר" און שטענדיג, נאך גרויסער יגיעה און טרחה פלעגט ער זאגען: ס'זענען שוין אדורך א סך יאהרען, און נאך נישט האב איך זוכה געווען צו אזא אתרוג, ווי יענץ יאהר...

יודישע בעטאן-פאבריק נ. לערכער

טראוגוטטא 56, איינגאנג אויף זשעראמסקי 18 ארבייט אויס:

טראטואר - פליטן, קאנאליזאציע-רערן, אלע מאסן, ברונע - רערן, דאכוויקעס, און אויך אפפלוס - רערלעך צו קעלערס —.

— פאר מזומן און ראטעס — ציגענגליכע פרייזן — גאראנטירטע אויסארבייטונג —

PUDRY KREMY RÓŻE

Z PODES. B. PR. UNIVERSITÉ DE BEAUTÉ G. SANDLER

RAVIS PARIS—VARSOVIE

własne poradnie kosmetyczne w całym kraju

Uwaga: Żądać kuponów na bezpłatną poradę w każdej drogerji i perfumerji.

Z DZWONKIEM

IDEAL JAWA

DOBRA KAWA

ניקאלאי דער ערשטער אין א יודישע סוכה.

נישט ווייט פון קרייצבורג געפינט זיך א גוט טרעפנהויף, וועלכער האט געהערט צום רייכן באראן קארף.

דער דאזיגער באראן, צו וועמען עס האט אנגעהערט די גאנצע אומגעגענט ארום קרייצבורג, איז געווען באקאנט דער ארומיגער באפעלקערונג אלס א שרעקלעך קארגער מענטש, וועלכער וועט זיך גיכער לאזען אויסהענגען איידער געבען א מענטשן צו עסן.

נישט ווייט פונ'ם גוט טרעפנהויף האט געוואויגט א רייכער איד מיט'ן נאמען יואל טרעפער. וועלכער איז געווען א גרויסער גביר און א בעל-צדקה. געפיהרט א זייער ברייט הויז און איז געווען באקאנט אין דער גאנצער געגנט אלס א גרויסער נדבן.

יואל איז געשטאנען אין געשעפטלעכער פארבינדונג מיטן באראן קארף, זיי האבען צווישן זיך געפיהרט גרויסע געשעפטען, און ער האט אויך געהאט אויפ'ן באראן א נעוויסן איינפלוס.

אמאל האט פאסירט, אז דער באראן, זייענדיג אין א שלעכטער שטימונג, האט זיך צוביייזערט אויף דעם אידן און אים שטארק אויסגעזידעלט. דער איד האט געשוויגן, ניט וועלענדיג זיך איינרייסן מיט'ן באראן. אבער אין הארץ האט אים די זאך זייער פערדראסן און באשלאסן ביי א געלעגנהייט זיך אין דעם באראן אויף א לייכטן אויפן נוקם צו זיין.

און לאנג האט ער אויף אזא געלעגנהייט נעדארפט ווארטען.

דעם זעלבען זומער זענען אין דער דאזיגער געגענט פארגעקומען גרויסע מיליטערישע מאנעווערס, אין וועלכע עס האט זיך באטייליגט דער קייזער ניקאליי דער ערשטער אליין.

דאס קומען פון קייזער אויף די מאנעווערס איז אבער געהאלטן געווארן בסוד, מען האט קיינעם וועגן דעם נים ענטדעקט, נאר פאר אלעמען האט עס געהייסן, אז מיט די מאנעווערס פירט אן א גרויסער גענעראל.

פארשטייט זיך, אז פארן אידישן גביר איז דאס קיין סוד נישט געווען. די נאטשאלסטווא, מיט וועלכע ער איז געווען גוט באפריינדעט, האט אים אין געהיים פארטרויט, אז אין דעם טאג ויעט דער קייזער ניקאליי אליין אהערקומען און וועט דא ווײלען עטליכע טעג.

זייענדיג מיט דעם באראן נישט אין קיין פריינדלעכער באציאונג האט דער איד וועגן דעם נישט געזאגט. און דעם קייזערס אנקומען אהער איז פארן באראן געבליבען א סוד. ער האט געמיינט, אז דא געפינט זיך נאר עפעס א גענעראל, מיט וועלכן ער האט זיך אלס רייכער באראן ווייניג גערעכענט.

דארף פאסירן. אז אין א געוויסן טאג, אין מיטן די מאנעווערס, ווען דער קייזער מיט זיין שטאב האט זיך געפינען נישט ווייט פון באראנס גוט, זענען זיי גראד געווען זייער מיד און הונגעריג און זיי האבן זיך געוואלט אביסל אפרוען און עסען.

מען האט באלד דעם קייזער געמאל-

שטאדט-ראט שענקט א פלאץ דער פירמע „עריקסאן" אויף אויסצובויען א פאבריק, וואס וועט בעשעפטיגן 16000 מאן.

אויף דער ערשטער זיצונג פון שטאטראט נאך די פעריען, דאנערשטאג, זענען אנגענומען געווארען א רייהע בעשלוסען. צווישען אנדערע, אויסצוברייטערן די נאזאוויניע - געץ און אויף דעם צוועק צו לייהען ביי דער פירמע זשעלעניעווסקי 33.300 זל.; צו איבערשיקען אין דער אלגעמיינער קאמיסיע דעם פראיעקט, וואס אנבעלאנגט דעם אויסערלעכען אויסזעהן פון די הייזער, וואס זאל זיין אין איינקלאנג מיט די פארשריפטען; צו נעמען אנ'הלוואה ביים פונדוש פראצי 5000 זל. אויף צו רעאליזירען דעם פראיעקט, לויט וועלכען די אבפלוס-קאנאלען פון דער קאנאליזאציע זאלען גערייניגט ווערען.

דער שטאדט-ראט האט אויך בעשלאסען צו שענקען דער פירמע עריקסאהן א פלאץ אויף דער קאושעניצער גאס אויף אויסצובויען א גרויסע פאבריק פון טעלעגראף און טעלעפאנען-אויסארבייטונגען. דער זעלבער פלאץ האט געזאלט פערנוצט ווערען אויף א שטאדט-פארק און ס'איז געווען א פלאן, אז די פירמע עריקסאהן זאל איהר פאבריק אויפשטעלען נעבען דער געוועהר-פאבריק. די מיליטערישע מאכט האט אבער נישט איינגעשטימט, אז די טעלעפאנען-פאבריק זאל זיך געפינען בשכנות מיט דער געוועהר-פאבריק און דערפאר האט מען דעם פריהעריגען פלאן געענדערט און מ'האט פאר „עריקסאהן" געמוזט בעשטימען דעם פלאץ אויף דער קאזשעניצער גאס, וואו ס'האט זיך פראיעקטירט צו פלאנצען נאך א שטאדט-פארק.

אין דער נייער טעלעפאנען-פאבריק וועלען ווערען בעשעפטיגט בערך 16000 ארבייטער.

צווישען די פארנעליינטע קאמוניקאטען איז מיטגעטיילט געווארען, אז אויפ'ן ארט פון ראטמאן זיגמונט וואשילעווסקי' געהט אריין אין שטאדט-ראט ד"ר שטשעפאניאק. עס ווערט אויך בעקאנט, אז דער ה' סטאראסטא האט צוגעשיקט א דאנק בריעף דעם שטאדט-ראט, פאר זיין נעמען אנטייל אין די בעגריסונגען לכבוד דעם רומענישען קעניג קאראל.

וויצע-פרעזידענט אינוז. ראדאמסקי שלאגט-אב דעם פארוואורף פון דער ארטיגער פרעסע, אז די קאסטקעס אויף זשעראמסקיגא זענען נישט גוט אויסגעפלאסטערט, ווייל זיי זענען בעגאסען מיט צעמענט, און ער קלערט אויף, אז אזוי ווי עס איז געמאכט, איז עס אם בעסטען.

אר.

פארבערייט!!
כעמישע פראלניע און וועש
M. Cichoń
Centrala, RADOM, Rwańska 23.
רעיעלע ארבייט! קעלנער צו 15 גר.
נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
נעמט אויך אן צו פיצען:
פיטערנע קורטקעס, קאפעלושען, הענטשקעס,
פלוש, סאמעט, מעבעל-גאבאלין און דיוואנען.

קושישטאפארסקי געוואלט דערשטיקען דעם נאטשעלניק פון דער שוויענטאקזשיסקער תפיסה?

איינער פון די פראווינץ-קארעספאנדענטען טיילט מיט וועגן פאלגענדען פארפאל אין דער תפיסה אויף שוו. קוש.

צו קושישטאפארסקי, געוו. נאטשעלניק פון 2 „אוזשאנד סקארבאוועי" אין ראדאם וועלכער זיצט אלס פער'משפט'ער פאר בעגאנגענע דעפראודאציעס אין דער דערמאנטער תפיסה, איז געקומען די פרוי, כדי צו מאכען מיט איהם א זעהונג. דער נאטשעלניק פון דער תפיסה בוטווילאוויטש האט נישט ערלויבט קושישטאפארסקי'ן צו האבען א געשפרעך מיט דער פרוי, האבענדיג דערצו געוויסע בערעכטיגטע מאטיווען. קושישטאפארסקי פאר כעס איז פון דער דאזיגער דעציזיע ארייגעפאלען אין אזא פורישאטאק, אז ער האט זיך געווארפען אויף בוטלאוויטש'ן אין דער תפיסה-קאנצעלאריע און, אנכאפענדיג איהם ביים האלז, האט ער איהם אנגעהויבען שטיקען. קושישטאפארסקי, הגם, ער האט זיך בעקלאגט פארן געריכט וועגען זיין אבגעשוואכטען געזונד-צושטאנד, האט בעת מעשה ארויסגעוויזען גענוג פיזישע גבורה אויף אזוי ווייט, אז ווען ס'קומט נישט אונטער בעצייטענס קיין הילף פון תפיסה-פערסאנאל, — ווער ווייסט מיט וואס דער דאזיגער פאל וואלט זיך געענדיגט. די וועכטער פון תפיסה האבען מיט שוועריקייט בעוויזען צו בעפרייען זייער נאטשעלניק פון די הענד פון דעם צעווילדעוועטען ארעסטאנט, וועלכען מ'האט אלס שטראף פערמאכט אויף א וואך צייט אין דער אינטערערדישער „סשעמניצע" פון דער שוויענטאקזשיסקער תפיסה.

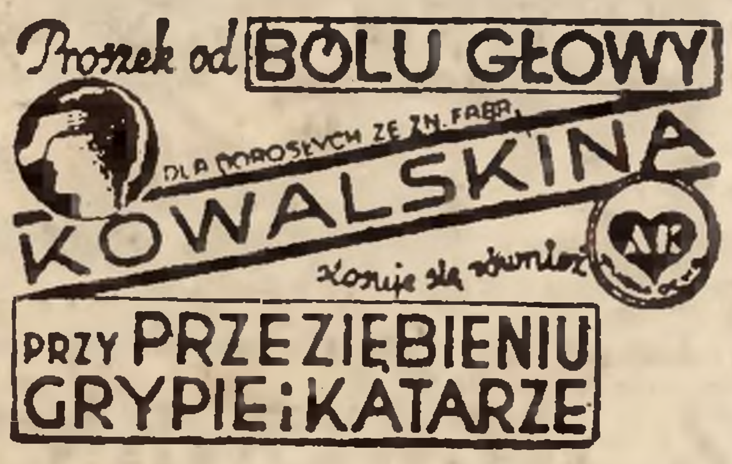

דען, אז דא נישט ווייט וואוינט א רייכער באראן און דער קייזער האט בעפוילען, אז מען זאל אים שיקן זאגן, דאס ער זאל צוגרייטען א מיטאג פאר די אפיצירען מיט'ן גאנצען פולק זעלנער.

דער באראן האט זיך אבער ווייניג וואס געמאכט פון דעם בעפעל פונם „קאמענדאנט" און ער האט גאנץ קאלטבלוטיג געענטפערט, אז ביי אים איז נישט קיין קאזארמע און נישט קיין מיליטערישע קיך, אין בעסטען פאל קען ער מאכען א פרישטיק בלויז פאר די אפיצירן.

דערוויסנדיג זיך פון דער תשובה פון באראן, האט יואל איינגעזעהן, אז איצט איז געקומען די צייט זיך מיט אים אפצורעכענען. ער איז דעריבער אוועק אין קוואטיר און זיך געבעטען פארשטעלען פאר'ן הויפט-קאמאנדיר (דעם קייזער), וועמען ער האט געמאלדען, אז ער איז גרייט צו געבן צו עסן און אויסצוציען זיך פאר'ן גאנצען פולק סאלדאטן און אפיצירן.

דער קייזער האט די איינלאדונג אנגענומען און געהייסן אים צוגרייטן די סעודה אויף א באשטימטע שעה.

געווען איז עס גראד סוכות ווען ר' יואל, וואס איז געווען א פרומער איד, האט געהאט ביי זיך אויפן הויף שטיין א גרויסע און שיינע סוכה, אין וועלכער ער מיט זיין פאמיליע האבען א גאנצן יום-טוב געגעסען.

אזוי ווי פאר דעם גאנצן פולק איז אוממעגלעך געווען צו מאכן דעם מיטאג אין שטוב, האט מען איינגעארדענט דעם מיטאג אויפן הויף. מען האט אויסגעשפעלט לאנגע טישן צוגעגרייט מיט גוטע שפייזן, און צו דער באשטימטער צייט איז אלץ געווען גרייט.

פונקט צו דער באשטימטער שעה איז אנגעקומען דער גאנצער פולק מיט'ן קאמאנדיר, דעם קייזער ניקאליי, אין דער שפיץ, און אנקומענדיג אויפ'ן הויף האבען זיך אלע געזעצט ארום די געגרייטע טישען און געווארט ביז דער קייזער וועט זיך אהעקזעצען.

דער קייזער האט אבער געזעהן אין דער זייט שטיין א שיינע סוכה מיט דעם גרינעם סכך, וועלכע איז איהם זעהר געפעלען געווארען, און ער האט געזאגט צום יודישען נגיד, אז ער וואלט געוואלט עסען אין דער „אלטאנע".

דער יוד איז זעלבסטפערשטענדלעך געווען זעהר צופרידען פון דעם פארלאנג און באלד האט מען כפציעל פאר'ן קייזער מיט זיין סוויטע געגרייט צום טיש אין דער סוכה און זיי האבען זיך דארט זעהר גוט אמוזירט פון די גוטע און געשמאקע מאכלים.

ערשט שפעט אין אווענט האט דער פולק מיט'ן „קאמאנדיר" פערלאזט יואל'ס הויף און דערביי האט דער קאמאנדיר (דער קייזער) אין נאמען פון אלע אפיצירען און זעלנער אויסגעדריקט זיין דאנק דעם יודישען מכניס-אורח פאר זיין גוט הארץ און צוגעלעגט, אז ער וועט איהם נעדענקען.

אין דעם מאמענט, ווען דער פולק האט געזאלט פערלאזען דעם הויף, איז ארייננעריטען אויף א פערד דער באראן, און מיט קיינעם זיך נישט באגריסענדיג האט ער זיך א לאז געטוהן גלייך צום קאמאנדיר און אנגעהויבען אויסרעדען אויף יואל'ן זיינע זעלנער, וואס האבען ביי איהם אוועקגעגנב'עט צוויי אינדיקעס. דער קאמאנדיר האט געשמייכעלט און צוגעזאגט איהם פאר די אינדיקעס צו בעצאהלן.

מיט אייניגע חדשים שפעטער איז אנגעקומען אין הויף א „קוריער" פון גובערנאטאר, וועלכער איז געווען געשיקט פון קייזער און ער האט געבראכט צוויי פעקלעך: איינעם פאר'ן פריץ, אין וועלכען ס'איז געלעגן געלט פאר צוויי אינדיקעס, און דער — צווייטער פאר'ן יוד יואל, אין וועלכען ס'האט זיך געפינען א גאלדענער מעדאל און א טייערער גאלדענער זייגער מיט א קייט.

ערשט שפעטער האבען זיך אלע דערוואוסט, אז דער קאמאנדיר, וואס האט געגעסען אין דער יודישער סוכה, איז געווען נישט קיין אנדערער, ווי דער קייזער ניקאליי דער ערשטער אליין.

וויץ און הומאר לכבוד סוכות.

ארייַנגעפאלען מיטן טאטען

מחותן: וואס איז דעם חתנ'ס פאטער?

שדכן: דעם חתנ'ס פאטער איז א ראטמאן... א דאזאר...

מחותן: און דער חתן אליין איז כאטש אנ'ארענטליכער מענש?

צחישען קינדער

— זאג נאר, מירעלע, צו וואס זיצען עפעס יודען אין דער סוכה?

— ווייסט נישט כאסקעלע, צוליב דעם מען זאל זיי ארייַנגעבען צו עסען

דער חול-המועד'ניק

מחותן (צים פראווינצער חתן): וויפיל אייגענטליך פערדינסט דו א יאהר?

חתן: צעהן טויזענד זלאטעס.

מחותן: זעהר שיין, אזוי פיל גיב איך טאקע נדן מיין טאכטער.

חתן: דאס האב איך שוין צוגערעכענט.

אויפ'ן בית-עולם

אויפ'ן פרישען קבר פון א יונגען מאן ליגט אן עלטערער יוד און רעדט אריין, פרעגט איהם איינער וואס ער טוט דא, ענטפערט דער יוד: — דא ליגט א פריש נעשטארבענער ערשט נאך דער חתונה. וועמענס שדכן איך בין געווען, בעט איך איהם ער זאל מיר מוחל זיין.

דאס איז פעראנטווארטליכקייט

לעהרער (צום שילער): ערקלער מיר העניעק, וואס איז דאס אזוינס פעראנטווארטליכקייט?

שילער: אויב ס'האבען זיך אפגעריסען אלע קנעפלעך פון מיינע הויזען, און ס'איז געבליבען נאר איין קנעפעל הענגט די גאנצע פעראנטווארטליכקייט אויף דעם איינעם קנעפעל.

אז מ'קען ניט.

א היגער בעל הבית האט געדאווענט ימים נוראים אין א בית מדרש. פרעגט איהם איינער:

— וויפיל האט איהר גענומען פאר'ן דאווענען?

— גארנים — ענטפערט דער בעל תפלה — איך האב אוועקגעגעבען דעם דאוונען א נדבה פארן בית מדרש.

— טאקע אהן געלט? — וואונדערט זיך יענע — זייער שעהן פון אייער זייט. היינטיגע צייטען, אז מען קען ניט און מען גיט איז עס באמת א גרויסע זאך.

ער וויל זיין זיכער.

א היגער בעקאנטער קארגער גביר, קומט די טעג צום דאקטאר מיט זיין איינינקעל, א קינד פון א יאהר, פרעגט ער דעם דאקטאר:

פאניע דאקטאזשע, ווי מיינט איהר, וועט דאס קינד לאנג לעבען?

— ס'איז קראנק?

— ניין ס'איז געזונט ווי א ניס.

— טא וואס פרעגט איהר אזא שאלה?

— ווייל איך וויל פאר מיין איינינקעל קויפען א וואזעק, וויל איך וויסען צו עס לוינט זיך...

ווי קאוואלסקיס תלמידים ערקלערען זיך אין ליבע

ווי ליב איך דיך, מארישא,
און צאפצל פאר דיין טריט,
איך וואלט דיך פראסט צעריסען,
ווי מ'רייסט, מ'פליקט א זשיד!
איך וואלט נאך דיר געפלויגען,
גלייך ווי צו א פאגראם,
מיט שרעקלעכענדיגע אויגען.
ווי ברענענדיג א קראם!
איך וואלט פאר דיר געטאלפען,
ווי ס'פאלט א יוד פון קלעפ —
ווען מ'נעמט איהם אויף מיט מעסערס
ביי די הויכשולען טרעפ!
א, טייערע מארישא,
נאר בלויז איין ווארט מיר זאג —
און גאנצע טוצען זשידעס
צעשטעך איך איז איין טאג!

שפּיטאָל=קאָמיטעט, דאָקטוירים און די קראַנקע גופא

אונזער גרעסערער נאָטיץ אין פאַריגען נומער „ראדאמער־קעלצער לעבען", וואָס איז געווידמעט דאָס יודישע שפּיטאָל און אין וועלכען ס'איז געווען א רוף תיכף צו צוטרעטען איינשטעלען א געהעריגע אָרדנונג, וועלכע פאָדערט זיך אין דעם ווינדערבאַר־שעהן איינגעריכטעטען בנין, האָט אַרויסגערופען אין שטאָדט גרויס אנזעהן. איבעראַל האָט מען גערעדט דערפון און ס'האָט אַרויסגערופען א לעבהאַפטע פּראָאינטערעסירונג. אונזער נאָטיץ איז אומזיסט פערשטאַנען געוואָרען נישט אַלס בייזוויליגע טענדענץ צו שאַדענען דאָס שפּיטאָל, נאָר פערקערט: צו האַלטען עס טייער און צו האָבען דערויף אזא השגחה, אַז ס'זאָל שטעהן אין סאַמע צענטער פון דער געזעלשאַפטליכער אויפמערקזאַמקייט. בלויז אין די דאָקטוירישע קרייזן האָבען זיך די מיינונגען געטיילט. אייניגע פון זיי האָבען זיך געזאָלט אויסדריקען, אַז דערמיט האָט מען דאָס יודישע שפּיטאָל קיין טובה נישט געטוהן און מ'האָט עס קאָמפּראָמיטירט.

מיר מוזען די דאָזיגע ה"ה בערוהיגען און ערקלערען, אַז זיי האָבען א טעות. טאַקע דערפאַר, ווייל ס'שפּיטאָל איז נאָך יונג אזוי ווי א ניי־געבוירענע זאַך, ברויך מען עס אויסהיטען פון יעדען דעפעקט, ווייל א ליאָדע־וואָס קען עס פערשאָדען. אַנדערע שפּיטעלער, וועלכע עקזיסטירען שוין לאַנג און זעגען גוט איינגעפונדעוועט, פיהלען זיך אויף אזוי פיעל בתקפה, אַז זיי מאַכען זיך אפשר ווייניג פון דער קריטיק אויסער די מויערען פון שפּיטאָל. א ניי שפּיטאָל אָבער, וואָס מאַכט די ערשטע טריט און לערענט זיך ערשט געהן, מוז זיין עמפּינדלעך אפילו אויף קלייניקייטען. דאָס איז קודם כל דערפאַר. וויאָס עס מוז זיך ערשט ערווערבען א נאָמען, פּרעסטיזש, און ס'איז נישט קיין חכמה צו פערשווייגען ווען מען בעמערקט א געוויסע קריטיק. ווייל אויב מ'וועט נעגירען און מאַכען צוגאָרנישט, וועלען זיך אזעלכע „גאָרנישטען" אָנזאַמלען א סך און דאַן וועט שוין שווערער זיין צו איבעראַנדערשען. ס'איז בעסער און געזונטער א פעהלער באַלד צו פערריכטען, איידער ער בירגערט זיך איין און ווערט א כראָנישע רגילות.

דאָס שפּיטאָל האָט אָבגעקאָסט א מאַיאָנטעק, אויסער אונגעהויערע אַנשטרענגונג, און דעריבער יעדער ערשיינונג. וואָס קען ווירקען אָבשטויסענד, טאָר נישט פערשוויגען ווערען, נאָר ס'איז דער חוב דערויף צו רעאַגירען, כדי אזא צושטאַנד פון דער זאַך זאָל אויסגעבעסערט ווערען.

ס'וועט קיינער נישט זאָגען, אַז דאָס איז א פערברעכען, און אודאי נישט קיין קאָמפּראָמיטאַציע. ס'שפּיטאָל איז יונג ס'קאָן זיך א וואַקעל טוהן און מאַכען א בלאָנדזשעדיגען טריט, אָבער מען מוז שטעהן אויף דער וואַך און דערצו נישט דערלאָזען. יעדער, וואָס בעמערקט א פעהלער, ברויך אויפמערקזאַם מאַכען חפר מיט א חארט און חער אין שריפט, ס'שאָדט נאָרגישט, ס'איז חלילה קיין בייז נישט געשעהן, ווייל יעדער איז אויסען די טובה פון דער זאַך. און אפילו דער צוהערער פון דער זייט האָט נאָך אויף אזוי פיעל בעחאוסטזיין, אַז ער זאָל זיך קאָנען אָריענטירען, צו וואָס די קריטיק, צי האָט דער עפענטליכער אַרויסטריט ציעלט.

און נאָך א זאַך מוז דאָ געזאָגט חערן.

ס'האָט קיינער נישט ספּעציעל געחאָלט אָנגרייפען דעם ד"ר קלייבערגער. ס'איז בלויז געזאָגט געוואָרען, אַז אויך ער, דאָס מיינט, אַז צוגלייך מיט איהם, ברויך דער גאַנצער שפּיטאַל־קאָמיטעט, נעמען זיך וואָרים צום האַרצען די זאָרג פון א גוטער אָרדנונג אין שפּיטאָל.

און פאַקטיש ברויך אזוי זיין. דער שפּיטאַל־קאָמיטעט ברויך אינטענסיווער אַרבייטען און נישט אַרויפוואַרפען די גאַנצע לאַסט אויף איין מענש, ווי עס איז גס דער פּרעזעס פון דער יודישער גמינע ה' דעו. מ'קאָן דאָך פון איהם נישט פערלאַנגען, אַז ער זאָל טוהן גלייכצייטיג א צעהנפאַכיגע אַרבייט: זאָרגען פאַר די פינאַנסען פון שפּיטאַל, אָנפיהרען מיט דער ווירטשאַפט, ש עהן און היטען די אינערליכע אָרדנונג, אויספיהרען די פונקציעס פון אַן'אינטענדענט און אפשר דערצו אויך זיין א דאָקטאָר.

און עס לוינט צו רעדען וועגען נאָך צווי ענינים.

מ'האָט ערוואָרט, אַז אַלע יודישע דאָקטוירים וועלען פרייוויליג מיטאַרבייטען אין שפּיטאָל, וועלען א געוויסע צייט יעדען טאָג אויף א שעה אינטערזוכען די קראַנקע, אַרויסווייזען אינטערעס און אַלע צוזאַמען אויפהויבען אויף א גאָר הויכע מדרגה דאָס שפּיטאָל. דאָס האָט זיי געדאַרפט בעווירקען די נאַציאָנאַלע און יודישע אַמביציע. אזוי האָט די גאַנצע שטאָדט ערוואַרט, אָבער ליידער איז עס נישט אזוי. פאַרוואָס? צי זאָל דאָס פערשטאַנען ווערען מיט כיבודים? דאָס דאַרף זיכער נישט האָבען קיין אָרט, ווייל דער גרעסטער כיבוד און כבוד איז, צו האָבען א שעהן און מוסטערהאַפט יודיש שפּיטאָל. דאָס ברויך זיין פאַר יעדען איינעם דער גרעסטער שטאַלץ.

און יעצט צום לעצט צו די קראַנקע גופא. אַביסעל מעהר דרך־ארץ, מעהר רעספּעקט־בעציהונג צום הייליגען וועק, וואָס הייסט שפּיטאָל. אמת, יעדער דאַרף זיך פיהלען אין א היימישע און אַן'אייגענע סביבה, דערויף איז עס א יודיש שפּיטאָל. עס טאָר אָבער נישט יעדער זיך בעטראַכטען פאַר קיין בעל־הבית, וואָס דיספּאָנירט און שאַפט בעפעהלען מיט'ן דאָקטאָר און פּערסאָנאַל. ס'איז גאָרנישט געדרונגען, אַז ווייַבאַלד מען געפינט זיך אין א יודיש שפּיטאָל, אינטעריגט מען נישט די עלעמענטאַרע כללים פון טאַקט, פון דרך ארץ. דעסטאָ מעהר, טאַקע ווייל מען געפינט זיך אין א יודיש שפּיטאָל איז מען פערפליכטעט צו א קאָרעקטער און טאַקטפולער אויפפיהרונג, כדי צו בעווייזען, אַז כאָטש מען געפינט זיך ביי אייגענע, האָט מען אויך דאָס געפיהל פון זעלבסטווירדע און פאַר שעצונג לגבי די, וואָס שטעהען ביי דער אַרבייט.

נאָר דאַן ווען ס'וועט הערשען גגענזייטיגע פערשטענדניש און טיכטיגע האַרמאָנישע צוזאַמאַרבייט אויף די אַלע דריי געביטען: שפּיטאָל - קאָמיטעט, דאָקטוירים און די קראַנקע, וועט פונקציאָנירען א גוט - צונויפגעשטעלטע אַפּאַראַט, וויאָס וועט דערהויבען דאָס שפּיטאָל העכער און העכער.

האנדעל'ס = קורסען: ביטע זעהר, אבער נישט „עפּעס" אנדערש.

אין היגען „דזיען־דאָברי" ווערט געוואָרפען דער געדאַנק, אַז ס'זאָל געשאַפען ווערען אָווענד־קורסען פאַר געוועלב־סוביעקטען. דער שטויס צו אזא איניציאַטיוו זאָל זיין דער פאַקט, וואָס פיעל יונגעלייט ענדיגענדיג די פּאָווששעכנע שולען אין ראַדאָם. גיבען זיך אָב רעכנונג פון דער שוועריגקייט צו בעקומען א פּאַסטען און זיי טוליען זיך צום האַנדעל. צו דעם צוועק בעמיהען זיך די יונגע קאַנדידאַטען אויף סוחרים אָנגענומען צו ווערען אויף פּראַקטיק אין די געוועלבער, כדי נאָכ'ן דערווערבען ערפאַהרונג צו קענען זיך פּערלענען אין דער צוקונפט א אייגענעם האַנדעל.

אָבער דער וועג — איז מ דה „דזיען־דאָברי" איז ליידער א בעשווערטער און זעלטען פיהרט ער צום אייגענטליכען צוועק. די פּראַקטיק אין געוועלב גיעט נישט שטענדיג דעם געווינשענעם נוצען און אין מערסטע פאַלען מאַכט עס נישט דעם פּראַקטיקאַנט פאַר א פאַכמאַן־הענדלער.

אַלס בעווייז ברענגט „דזיען־דאָברי" גרויספּוילען, וואו דער סוחרישער קלאַס איז בעוואָפענט מיט סוחרישען וויסען און קולטור און טאַקי א דאַנק דעם, ווען די סוחרים פון גרויספּוילען עפענען ביי אונז זייערע געוועלבער, ווערען זיי בעטראַכט פאַר פיאָנערען פון פּוילישען האַנדעל און בעווייזען אין א שנעלען טעמפּא צו ערווערבען זיך א קליענטעל. דאָס איז דער בעשיינפערליכער פערדינסט פון לעהרע־צוגרייטונג, וועלכע עס האָט געגעבען די ספּעציעלע שולען און פאַך־קורסען.

ביי אונז — שרייבט „דזיען־דאָברי" — זעגען נאָך ביז היינט ליידער אזעלכע קורסן נישטאָ. כ'וואָלט כדאי געווען וועגן דעם צו טראַכטען. דער סוחרישער בערוף איז נישט קיין גרינגער. עס גענוגענד נישט צו עפענען זיך א געוועלב, קויפען סחורה, מאַכען א קאַלקולאַציע און וואַרטען אויס'ן קונה וועלכען מען קאָן דערפּיס לייכט אָבשטויסען, אויב מ'האָט נישט קיין געהעריגע פּאָרבערייטונג צו פיהרען א „האַנדעלס־פּלאַצוווקע".

און „דזיען־דאָברי" ענדיגט מיט א רוף צו עפענען אזעלכע דערגענצונגס־קורסען ווייל דאָס איז דרינגענד און צו־ערנסט אַז מ'זאָל עס קענען גרינגשעצען.

ווען מען לייענט אדורך דאָס אַרטיקעל אין היגען „דזיען־דאָברי" קען מען אַרויסדרינגען, אַז דערמיט ווערט ניט געמיינט ספּעציעל קיין האַנדעלס־קורסען פאַר יודישע יונגעלייט. אזעלכע קומען אין דער היינטיגער צייט לויט אַלע וואַרשיינליכקייטען אינגאַנצען נישט אין בעטראַכט. מען מיינט פּשוט אויפצובילדען א וואָס גרעסערע צאָהל נישט־יודישע יונגעלייט, וועלכע מ'זאָל לייכטער קענען אַריינפיהרען אין דער האַנדעלס וועלט. מיר האָבען נישט דעגעגען און מיר האָבען נישט בדעה צו קעמפען געגען דעם. מיר האַלטען, אַז דער האַנדעל שטעהט אָפען און פריי פאַר אַלע און אודאי בעשטעהען מיר מ'זאָל פערלעגען האַנדעלס־קורסען און לערנען סוחרישען וויסען באַזירט אויף עטיק און ערליכע קאָנקורענץ. דאָס וואָלט געווען פיעל נעווינשענער, אַנשטענדיגער און מענשליכער ווי צו פּיקעטירען יודישע געשעפטען און פערפּלייצען מיט העצערישע פלוגבלעטלעך די גאַסען געגען יודישען סוחר. אָווענד־קורסען פאַר האַנדעל ענטהאַלטען געוויס מעהר געזעלשאַפטליכע און סוחרישע עטיק, איידער די פאָטאָגראַפיעס אין „פּאַד־פּרענגעזש" מיט די העסליכע אָנפאַלען אויף יודישע סוחרים און זלזולים אויף נישט יודישע קונים. מיר וואָלטען זיך געווינשען, אַז אין יענע אַלע שטעדט וואו עס ווערען פּיקעטירט די יודישע געשעפטען, זאָלען די פּיקעטען בעסער בעזוכען אזעלכע האַנדעלס־פאַך־קורסען אויף וועלכע זיי זאָלען זיך בעקענען וואָס איז אזוינס האַנדעל און ערשט דערנאָך, ווען זיי וועלען האָבען געענדיגט, זאָלען זיי אַרויס אַלס זעלבסטשטענדיגע מענשען און בעווייזען זייער קאָנקורענץ פעהיגקייט מיט'ן יודישען סוחר.

אדרבא, — נאָר פּיקעטען אין דער זייט. ווייל אַרויסרייסען מיט כח דעם קונה פון יודישען - געשעפט איז נישט קיין האַנדעל'ס - קונסט און נישט קיין בערופס - פעהיגקייט.

ראדאמער יודישער אפּטיק פּערקלאָגט זיין געוועזענעם חבר, אז ער האָט ביי אים אויסגענאַרט פּאַר 2900 זל. וועקסלען

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט אין א גרויסע אַפּטיק־פירמע אין וואַרשע געאַרבייט צוזאַמען מיט א געחיסען אהרן לייב גאָרטענשטיין דער ראַדאָמער סוחר זיגמונט ווענגער.

עס איז אדורך א צייט און ה' ווענגער איז אַריבער קיין ראַדאָם וואו ער האָט זיך געעפענט אַן'אייגען געשעפט און מיט ה' גאָרטענשטיין האָט ער זיך ווענינ־ייען געטראָפען.

ענדע 1936 איז צו ווענגערען געקומען גאָרטענשטיין, וועלכער האָט זיך פאָרגעשטעלט פאַר זיין געוועזענעם חבר און היינטיגער גרויסער סוחר, וועלכער האַנדעלט שוין זעלבסטשטענדיג און האָט איהם פאַרגעשלאָגן צו נעהמען ביי איהם א ביסעל סחורה. ה' ווענגער האָט טאַקע ביי איהם געקויפט פאַר 300 זל. א ביסעל סחורה, וועלכע גאָרטענשטיין האָט איהם צוגעשטעלט.

נאָך דער טראַנזאַקציע איז אין יאַנואַר 1937 ווידער קיין ראַדאָם געקומען גאָרטענשטיין און דאָס מאָל פאַרגעשלאָגן א „גאָלדען" געשעפט דעם ה' ווענגער. ער האָט איהם נעמליך פאָרגעלייגט צו קויפען א ביסעל סחורה מיט 15% ביליגער ווי די מאַרק־פּרייזען און דערצו אויף קרעדיט, בלויז דערפאַר, אַז ער זאָל איהם באַלד געבען וועקסלען.

קענענדיג גוט גאָרטענשטיינען מיט וועלכען ער האָט געאַרבייט צוזאַמען האָט ה' ווענגער אויסגעשריבען וועקסלען אויף 2900 זל. זייענדיג זיכער אַז ער וועט אין קורצען בעקומען די סחורה. האָבענדיג צוטרוי צו גאָרטענשטיינען האָט ער בלויז גענומען ביי אים א קוויטונג אויף 1400 גילדען.

ווען עס איז אדורך 2 וואָכען און גאָרטענשטיין האָט קיין סחורה נישט געשיקט, האָט ה' ווענגער אָנגעהויבען אַלאַרמירען און דאָ איז ער געוואָהר געוואָרען, אַז גאָרטענשטיין האָט נישט קיין געשעפט, אַז די טראַנזאַקציע איז געווען א פיקציע און ער, ווענגער, איז געפאַלען א קרבן פון אַן'אַפערעסט.

ווענגער האָט איבערגעגעבען דעם ענין רעד פּראָקוראַטור און מיט עטליכע טעג צוריק איז גאָרטענשטיין געשטעלט געוואָרען פאַר'ן ראַדאמער קרייז געריכט.

דער בעשולדיגטער אהרן לייב גאָרטענשטיין האָט זיך צו קיין שולד נישט מודה געווען און האָט ערקלערט, אַז ער איז טאַקע א גרויסער סוחר און ער בעט אָפּצולייגען דעם פּראָצעס, בכדי אויסצווייזען דעם געריכט, אַז ער פיהרט ביכער פון זיין פירמע און, אַז ער האָט ווענגערען אַרויסגעשיקט די בעשטעלטע סחורות. ער בעהט אויך אָבצולייגען דעם פּראָצעס, כדי ער זאָל זיך קענען פערזעהן מיט אַן'אַדוואָקאַט פון אַמט, וואָס ער האָט ביז איצט נישט געקאָנט טהון, צוליב דעם וואָס ער איז געוועזען לעצטענס אין מיליטער אויף מאַנעווערס און אויך צוליב דעם טויט פון זיין פאָטער.

דאָס געריכט האָט די ביטע פון בעשולדיקטען בעגינסטיגט און האָט דעם פּראָצעס אָבגעלעגט אויף 30 טעג אַרום.

אַר.

אורטייל פון לובלינער אפעלאציע=געריכט

פערקלענערט די שטראפען פרידמאנ'ען, קירשענצווייג'ן און לעסקא'ן.

מאנטאג ערב יום כפור איז ארויסגע·טראגען געווארען דער אורטייל אין אפעלאציע·פראצעס וועגען די פשיטיקער געשעהענישען פון מערץ 1936 (דער פראצעס איז איצט לויט א בעשלוס פון העכסטען געריכט בעטראכט געווארען אין לובלינער אפעלאציע·געריכט צום צווייטען מאהל)

לויט'ן אורטייל זיינען פערקלענערט די שטראפען פון פרידמאן, קירשענצווייג און לעסקא.

פרידמאנ'ען ווערט די שטראף פאר·קלענערט פון זעקסטהאלבען אויף 3 און א האלב יאהר;

קירשענצווייג'ן — פון 6 אויף 5 י.
לעסקא'ן — פון 8 אויף 7 יאהר.

אלע 3 ווערט פאררעכענט די אנ·דערטהאלבען יאהר תפיסה, וואס זיי זיינען שוין אפגעזעסען ביז איצט.

די קריסטליכע אנגעקלאגטע סטושאל·קאוסקי און וואיטשיק, וועלכע זיינען אין די פריהערדיגע אינסטאנצען פאר·משפט געווארען צו קליינע שטראפען (דער ערשטער צו א יאהר און דער צווייטער צו אכט חדשים) זיינען דאס מאל געווארען אינגאנצען באפרייט. אין באצוג צו די איבעריגע 3 קריסטליכע פארמשפט'ע (גאסאדארטשיק, וויעזש·ביצקי און איוואנסקי), וועלכע האבען אפעלירט, איז באשטעטיגט געווארען די תפיסה·שטראף פון פריהערדיגען אפע·לאציע·פראצעס (די ערשטע צוויי זיינען געווען פאר'משפט צו אכט חדשים יעדער און דער דריטער – צו אנדערטהאלבען יאהר).

אין די מינדליכע מאטיווען צום אור·טייל דערקלערט דאס געריכט, אז דער פראצעס האט ווידעראמאל באוויזען די שולד פון די אנגעקלאגטע פרידמאן, קירשענצווייג און לעסקא. מען האט זיי אביסעל פארקלענערט די שטראף, כדי מען זאל זיי קענען פאררעכענען דעם פאר ארעסט (אויב מען פארקלענערט נישט אין אפעלאציע·געריכט דעם אור·טייל איז לויט'ן געזעץ אוממעגליך צו פאררעכענען דעם אפגעזעסענעם פאר·ארעסט).

אין באצוג צו די באפרייטע 2 קריס·טליכע אנטיילנעמער אין די געשעהעני·שען האט דאס געריכט פעסטגעשטעלט, אז ס'זענען נישט פארהאן קיין גענוגענ·דיגע באווייזען, וואס זאלען נישט אי·בערלאזען קיין שום צווייפעל, צי זיי ביידע זענען טאקע געווען אויפ'ן ארט פון די געשעהענישען.

• • •

ווי מיר ווערען געוואויר וועלען די פערטיידיגער פון די יודישע אנגעקלאג·טע ארייננטראגען א נייע קאסאציע אין העכסטען געריכט. אין דער קאסאציע וועלען די פערטיידיגער אנווייזען, אז יצחק פרידמאן האט נישט איבערגעשרי·טען די גרענעצען פון נויט·פערטיידיגונג און, אז דאס אפעלאציע·געריכט האט נישט ווי געהעריג אינטערפרעטירט דעם אורטייל פון העכסטען·געריכט בנוגע דער בעטיידענדער פערקלענערונג פון די שטראפען אויף לעסקא'ן און קירשענצווייגן.

אויפ'ן פאל יוען די קאסאציע וועט דורכן העכסטען·געריכט בעשטעטיגט ווע·רען — וועלט דער פראצעס אריבער·געטראגען געווארען אין ווארשאווער אפעלאציע·געריכט.

ראדאמער 15=ער קאמיטעט וויל האבען א דעלעגאט ביי דער חלוקה פון ווארשאווער „דזשאינט".

דער 15·ער קאמיטעט האט אויף איי·נער פון זיינע זיצונגען פערבעטען דעם ה' צוקערמאן פון טאראנטא. (קאנאדע), ה' צוקערמאן שטאמט פון פוילען וואו ער איז געקומען אויף יום·טוב צו זיינע קרובים. זיין געבוירען·שטאדט איז כטאפ·ניך נעבען קעלץ. אבער ער האט פער·בראכט אין ראדאם עטליכע טעג ביי זיינע היגע בעקאנטע און משפחה. זיי·ענדיג אין ראדאם האט ער זיך אויך בעקענט מיט דער ארבייט פון 15 ער קאמיטעט, וועלכער איז אנ'אבצווייגונג פון ראדאמער רעליעף אין ניו·יארק. איהם איז געפעלען די טעטיגקייט פון די ראדאמער לאנדסלייט פון יענער זייט ים און ער האט ארויסגעדריקט זיין ווינש. אז אזעלכע לאנדסמאנשאפט·רעליפען, זאלטען אויך געברויכט געשאפען ווערן אין קאנאדע.

אויף דער זיצונג איז בריינטער ארומ·גערעדט געווארען דער ענין „דזשאינט", וועלכער זאמעלט גרעסערע געלדער אין אמעריקא, און אין וועלכע עס בעטייליגען זיך אויך די ראדאמער לאנדסלייט מיט היבשע בעשטייערונגען, אבער ביי דער חליקה פערגעסט מען אין אונזער שטאדט גלייך ווי זי וואלט אינגאנצען נישט עגזיסטירט.

דא דערצעהלט דער פרעזעס משה רובינשטיין א גאנצע געשיכטע וועגען ד"ר שאשקעס, וואס פערנעמט א העכערען אמט אין ווארשאווער „דזשאינט", צו וועלכען ער צוזאמען מיט'ן ה' בארמייס·טער זאגען געפאהרען טפעציעל פרענען, וואס איז געווארען מיט זיין הבטחה, וואס ער האט געגעבען די ראדאמער לאנדסלייט אין ניו·יארק, בשעת ער האט דארט דורכגעפיהרט א קאמפיין לטובת די פוילישע יודען. די ה"ה רובינשטיין און בארמייסטער האבען זיך בעריפען אויף א בריעף פון ראדאמער רעליעף אין ניו·יארק צום היגען 15·ער קאמיטעט וואו עס ווערט בפירוש מיטגעטיילט, אז ד"ר שאשקעס זייענדיג אין אמעריקא, האט צוגעזאגט, אז פון די געזאמעלטע געלדער וועט פאר ראדאם בעשטימט ווערען 2000 דאלאר.

ווי אזוי ד"ר שאשקעס האט זיך בעצ·ויגען צו די ראדאמער דעלעגאטען און וואס ער האט זיי געענטפערט — דאס האבען מיר שוין זיינער צייט באריכות געשריבען און ס'איז איבריג דא נאכא·מאהל צו איבער'חזר'ען. גענוג, אז פון דער אינטערוויו איז גארנישט געווארען. איצט איז ווידער צו·רייד געקומען די זעלבע מעשה, ווען ה' צוקערמאן האט איבערגעגעבען, אז לויט ווי ער ווייסט, האבען זיך „די פעדעראציע פון פוילישע יודען" מיט'ן „דזשאינט" אין אמעריקא, פעראייניגט אין זייערע אקציעס אזוי אין די פעראייניגטע שטאטען און אזוי אין קאנאדע. געמיינזאם וועלען געהן זייערע קאמפיינס און דערפאר דארפען אלע לאקאלע רעליעפען זיך בעמיהען צוגעלאזען צו ווערען צו די חלוקות פון ווארשאווער „דזשאינט"

אויפ'ן פארשלאג פון פרעזעס דען, איז אנגענומען געווארען צו ווענדען זיך צום „דזשאינט", אז ס'זאל צוגעלאזען ווע·רען א דעלעגאט פון ראדאמער 15 קא·מיטעט בעת ס'וועלען אנקומען געלדער פון אמעריקא און מ'וועט זיי נעהן פו נאנדער·טיילען.

די אנפאלער האבען חרטה, איינער פון זיי בעצאהלט קנס.

ענטשולדיגונג און רעהאביליטאציע פאר'ן יודישען דאקטאר.

ווי די לעזער ווייסען שוין פון אונ·זער אויספיהרליכען בעריכט, איז נאכ'ן אנפאל אויף ד"ר גוטמאן ראש · השנה ביינאכט, צומארגענס געקומען צו איהם איינער, א געוויסער זארעמבא, וועלכער האט זיך פערענטפערט און געבעטען ער זאל איהם שענקען. צו·ערשט האט ער געלייקענט, אבער דערנאך האט ער זיך מודה געווען, אז ער איז אויך מיטגעווען, אבער קיין אנטייל אין אנפאל נישט גע·נומען. אדרבא, ער איז עס געווען דער, וואס האט דעם ד"ר ג. מציל געווען, ווייל ער האט די איבעריגע אנפאלער אויפמערקזאם געמאכט, אז דאס איז א דאקטאר. זארעמבא האט בעת זיין פער·ענטפערן זיך, אנגעוויזען אויף א צווייטען, מאליארסקי. דער לעצטער איז שפעטער אויך געקומען צום ד"ר ג. איהם שטארק איבערגעבעטען, אז ער האט נישט גע·וואלט און נישט געמיינט איבערצופאלען קיין יודען. ער האט נאך קיינמאהל אזעלכעס נישט געטוהן. ער איז געווען שיכור און ס'ערשטע מאהל האט זיך גע·קענט טרעפען מיט איהם אזא זאך, אבער ער בעדויערט שטארק און ער איז גרייט זיך אליין צו קנס'ענען.

די חרטה אין דאס געבעט האט גע·ווירקט אויפ'ן ד"ר ג. וועלכער האט איהם מוחל געווען, נאטירליך אין אכט צוויי זאכען: די הבטחה פון מאליארסקי, אז ער וועט מעהר אזעלכעס ניט טוהן און אויך דאס וואס עס שטעהט איהם פאר צו פערלירען דאס ברויט. דערצו האט מאלארסקי גענומען אויף זיך פרייוויליג צו בעצאהלען קנס א געוויסע סומע, וועלכע ער זאל געבען לויט'ן פערלאנג פון ד"ר ג. דעם בית·יתומים.

אויפ'ן יסוד פון דער ראזיגער ענטי שולדיגונג און רעהאביליטאציע פאר'ן ד"ר ג. איז מאלארסקי צוריק אנגענומען געווארען צו דער ארבייט, וואס ער האט געהאט צוליב דעם פריהער פערלוירען ביים מאגיסטראט.

פון דער ליגע פאר'ן ארבייט. ארץ=ישראל אין ראדאם.

קאמוניקאט

מאנטאג דעם 20|9 ה. י. (ערשטער טאג סכות) 5 נ. מ. ערשטער טערמין 6 נ. מ. צווייטען טערמין אין דינסטאג דעם 21 ה. ח. אין לאקאל פון קליינ·הענדלער·פערבאנד זשעראמסקי 21 קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמ·לונג מיט'ן אנטייל פון חבר ל. שפייז·מאן פון ווארשא (גענעראל סעקרעטאר פון דער ליגע אין פוילען) מיט פאל·גענדען טאג ארדנונג:

מאנטאג: 1. דערעפענונג, 2. וואלען פון פרעזידיום, 3. וואלען פון פרעזידיום קאמיסיע, 4. רעפעראט פון ח. שפייז·מאן (ווארשא).

דינסטאג 2 נ. ט: 5. בעריכטען, 6 דיסקוסיע, 7. וואלען פון: קאמיטעט רעוויז. קאמיסיע א. ד. ג. 8. רעזאלוציעס, 9. פריייע פארשלאגען.

דער סעקרעטאריאט פון דער ליגע איז טעטיג יעדען טאג פון א זייגער 17—19 איז לאקאל פון „פרץ" ביבליאטעק זשעראמסקי 14.

אלע חברים—ות ווערען געבעטען אינטערצושרייבען דעקלאראציעס, בכדי צו קענען אנטיילנעמען אין די אלגע·מיינע פערזאמלונג. דער קאמיטעט.

אנפאלען אויף יודען אין פשיטיק.

אין פשיטיק איז פארגעקומען דער „חנוכת·הבית" פון א נייעם ענדעקישען לאקאל. די ענדעקעס האבען אויסגענוצט די געלעגענהייט און צושלאגען די יודען יוסף מאשקאוויטש. יחיאל וואדמאן, בערעל פשיטיצקי, שלמה קאן א. א.

„דער דיבוק"

אין קינא „אדריא".

שוין מאנטאג דעם 20-טען ה. ח. וועט אין ראדאמער קינא „אדריא" געוויזען ווערען דער שענסטער אידישער פילם „דער דיבוק" פון ש. אנ—סקי·

„דער דיבוק" וועלכער איז געבויט אויף א דראמאטישע לעגענדע, איז געשפילט געווארען אויף די גרעסטע וועלט·ביהנעס ארויסרופענדיג איבעראל גרויס ענטציקונג. דער פילם איז א רעוואלאציע.

די רעליגעזע געזאנגען אין פילם וועלען אויסגעפיהרט ווערען דורכ'ן קעניג פון די חזנים, גרשון סיראטא.

אין פילם נעמען אנטייל די בעסטע אי·דישע ארטיסטען, ווי: א. מארעווסקי, א. סאמבערג, דינה האלפערין, ליליא ליליאנא. ל. ליבגאלד, מ. באזשיק, מ. ליפמאן, א. א.

דער „דיבוק" וועט געהן ביי אונז 6 טעג און פונקט אין דער זעלבער צייט, ווען ס'וועט אויך פארקומען זיין פרעמיערע אין ווארשא.

צו כל-נדרי און נאך נעילה.

אריינגעווארפען פערד'ס-צואה אין ניימאנס בית-המדרש — צושלאגען א רייהע יודען — אנ'אסיפה ביי דער ראדאמער ענדעקעס.

ווי מען הערט, איז ביי די ראדאמער ענדעקעס פארגעקומען אנ'אסיפה מיטוואך ביינאכט. מוצאי יום-כפור, אויף וועלכער מ'האט אנגענומען צו פערשטארקען אויך אין ראדאם דעם באיקאט געגען יודען. וואס דאס הייסט אזוינס „פערשטארקען" — דארף מען נישט לאנג אריינטראכטען. מסתמא מיינען זיי, די מאדערנע שומרים, וואס מען רופט פיקעטען וכדומה נאך צוועלכע היינטצייטיגע „קולטור" מיטלען.

אויף דער זעלבער אסיפה זאל האבען בעשלאסען געווארען אנצוהויבען א קאמף נעגען אריינלאזען יודישע סטודענטען אויפ'ן אוניווערזיטעט. וואס מיר רעכטע בענק, ווען מיר לינקע בענק — אייזעקשטעלען באלד פיקעטען און לגמרי נישט אריינלאזען קיין יודישע סטודענטען.

• • •

אין זעלבען אויפדערנאכט זענען אויף די נאסען פילסודסקעגא און טראוגוטא צעשלאגען געווארען די יודישע יונגע-לייט בערמאן, ישעיה אייגער און בנימין קעלערווארם.

אין זעלבען אווענד האט מען געהערט דערציילען פאלגענדען כאראקטעריסטישען פאל:

די ראדאמער „נארא-תכשיטים" האבען צושלאגען איינעם אין ברילען, מיינענדיג, אז דאס איז געוויס א יוד. דערווייל האט זיך ארויסגעוויזען, אז דאס איז א קריסט. אז די „איידעלע" לייט האבען דערזעהן דעם טעות. האט זיי ארומגענומען א גרויסע חרטה און זיי האבען באלד „תשובה" געטוהן. זיי האבען נעמליך דעם צערשלאגענעם פ ע ר ב ע ט ע ן אין „קרישטאל" אריין און געמאכט א לחיים.

אין גארטען זענען צעשלאגען געווארן זיסמאן חיימאוויטש און נפתלי טענענבוים.

מוצאי יו"כ ביינאכט זענען אויסגעהאקט געווארען שויבען אויף קאשאראחע 15. עס זענען געווארפען געווארען שטיינער אין די פענסטער. וועלכע געהן ארויס פון דערמאנטען הויף אויפן פעלד ארויס וואס פיהרט צום שחט הויז. יודען זענען געזעסען ביים מאלצייט נאכן תענית, ווען גרויסע שטייגער זענען אריינגעפלויגען דורך די צעהאקטע שויבען. צום גליק האט קיינעם נישט געשאדט.

דינסטאג אווענד צו כל-נדרי, האט מען אין נתן ניימאנס בית-מדרש (לובלינער 9) אריינגעווארפען דורך די פענסטער א פערוויקעלט שטיק פאפיר מיט פערד'ס - טינוף.

Rena Den
Wajnaplowa
WZNOWIŁA LEKCJE
GRY na FORTEPIANIE
dla utalentowanych
c e n y przystępne
ul. Kopernika 9 m. 4
godz. 11 — 13 i 4 — 7 po poł.

א דאנסינג פאר „חינוך-ילדים"

שבת צו-נאכס דעם 25-טען ה. ח. ווערט דורכ'ן „חינוך-ילדים" איינגעארדענט א דאנסינג אין דער צוקערניע פון ה' פשיפיטיניעוויסקי.

די פערוואלטונג פון חינוך-ילדים האט זיך גענומען מעהר צו פערשטארקן איהר טעטיגקייט, וואס דריקט זיך אויס אין א מעהר זארגפעלטיגע השגחה איבער די ארימע קינדער, וואס זי ערציהט אין איר אנשטאלט.

די הכנסה פון דאנסינג איז בעשטימט אויף דעם צוועק און עס איז צוליב דעם געווינשען, אז די פרעקווענץ אויף דעם דאנסינג זאל זיין א צאהלרייכע.

פייערליכער קבלת-פנים פאר'ן היגען פולק.

מיטוואך ווען דער היגער פולק האט זיך אומגעקערט פון די מאנעווערס, איז ער ענטוזיאסמיש אויפגענומען געווארען פון מאסען מענשען אויף די גאסען. די זשעראמסקי גאס איז געווען פערשאטען מיט בלומען. וואס די שול-קינדער און דאס פובליקום האבען געווארפען פאר די טריט פון די זעלנער.

אויפ'ן פלאץ דריטער מאי האט דער פרעזידענט שטשאווינסקי בעגריסט די זעלנער און זיין קורצע רעדע געענדיגט מיט אויסרופען לכבוד דער ארמעע און איהר פיהרער. אין נאמען פון דער שול-יוגענד האט געהאלטען א רעדע א שילערין פון א פאוושעכנע שולע. אויף דעם האט געענטפערט דער דאוואודצע פון פולק מיט א שבח פאר ראדאם און געזעלשאפט. זיין אויסרוף איז געהארען אונטערגעכאפט פון די זעלנער.

אויך אין ראדאם האבען זיך בעוויזען פיקעטען.

דעלעגאציע ביים ה' סטאראסטא — אינטערווענץ ביי שטאדט-פרעזידענט.

צום קליינהענדלער - פערבאנד (ושעראמסקי 21) האבען זיך געווענדעט די יודישע סוחרים פון סלאוואצקעגא, פאשא און פלאץ יאנעלאנסקי, מיט דער „בשורה", אז ביי זייערע געוועלבער האבען זיך לעצטענס בעוויזען פיקעטען. אויף פאשא גאס איז דאס געווען ביים יודישען סוחר שטארקער, אויף פלאץ יאנעלאנסקי ביים מאנופאקטור-סוחר גלאט און אויף סלאוואצקעגא ביי די סוחרים, הערשעל פרידמאן, ח. קארמאן און ביים יודישען קצב הערשעל זעלצער.

ווי די דערמאנטע סוחרים ניבען איבער, זענען די פיקעטען אויף סלאוואצקעגא געווען דרייסטער, זיי האבען זיך אוועקגעשטעלט פאר די יודישע געוועלבער און גערופען צו באיקאט. די פיקעטען האבען בעגלייט קליינע נישט-יודישע שול-קינדער, וועלכע האבען זיי געהאלפען צו דער „הייליגער" ארבייט.

דער ה' פרידמאן, אייגענטימער פון א בוכהאנדלונג אויף סלאוואצקעגא 10, איז ארויסגעגאנגען צו די פיקעטען און זיי דעמאסקירט. אז אליין קויפען זיי ביי יודען. עטליכע קריסטליכע קונים, וואס זענען געשטאנען אינוועניג אין געוועלב, האבען דאס בעשטעטיגט און די פיקעטען האבען זיך פערשעמט און זענען אוועק. דאך האבען די קריסטליכע קונים באלד פערלאזט דאס געשעפט. ס'איז זיי וואהרשיינלעך נישט געווען אנגענעהם מ'זאל זיי קאנטראלירען און נאכקוקען.

דער יודישער קצב הערשעל זעלצער פון סלאוואצקעגא 2, דערצעהלט: ס'האבען זיך אוועקגעשטעלט ביי אים פיקעטען, איז ער ארויס צו זיי, מיט אנ'אפעל, וואס זיי ווילען פון איהם, וואס פאר א שלעכטס ער האט זיי געטוהן. ער איז געזעסען פאר דער פוילישער אומאבהענגיגקייט און איצט פיהרט ער עהרליך זיין האנדעל און ארבייט שווער אויף ברויט. ער האט זיי געפרעגט, וואס זיי האבען צו איהם און פארוואס זיי שטערען איהם צו האנדלען, איינער פון די פיקעטען האט זיך אנגערופען, אז אפשר האלט ער א מעסער, ווי יעדער יודישער קצב אין בריסק. ה' זעלצער האט באלד איבערגעריסען דאס געשפרעך און אריין צו זיך אין יאטקע, וועלכע ער האט באלד דערנאך פערשלאסען.

די אלע פאקטען האט מען איבערגעגעבען אין קליינהענדלער-פערבאנד, וועלכער האט גערופען א זיצונג און ס'איז בעשלאסען געווארען צו נעהן אין א דעלעגאציע צום סטאראסטע.

דאנערשטאג איז געגאנגען צום סטאראסטא א דעלעגאציע פון: פרעזעס דען לאווניק משה ראטענבערג און ה' שלמה קורץ. דער ה' סטאראסטא האט ערקלערט, אז ער איז א געגנער פון יעדער טעראריסטישע ארויסטרעטונג. א בעווייז, אז באלד ווי ס'האבען זיך בעוויזען די ערשטע פיקעטען, האט ער פעראָרדענט אייניגע פון זיי צו ארעסטירען.

עס איז אויך אינטערווענירט געווארען דורך ה' ראטענבערג דעם שטאדט-פרעזידענט אדוו. שטשאווינסקי, וועלכער האט בעפוילן דעם גאטשעלניק פון „ווידזיאל-גאספאדארטשי", אז ער זאל האבען השגחה אויפ'ן פלאץ יאנעלאנסקי, וואו עס געפינען זיך די מארק-שטעלען און נישט ערלויבען אויף קיין שום פיקעטען-ארויסטרעטונגען, אויפן דערמאנטן מארק-פלאץ, וועלכער געהערט צום מאגיסטראט.

שוידערליכער מארד פון א מוטער איבער איהר אייגען קינד.

דעם 3 מאי ד. י. איז פון ראדאם קיין שידלאוויעץ געגאנגען די אייגוואוינערין פון ראדף בארקי. זי האט געהאלטען א קליין 5 חדש'מ'דיג טעכטערל. ווען זי האט זיך געפונען נישט ווייט פון שידלאוויעץ האט זי דאס קינד דערשטיקט און עס אריינגעווארפען אין סטאוו אריין.

איז 2 טאג ארום האט מען דאס קינד געפונען אין סטאוו. די מוטער פון קינד גענאוועפא זשאקי איז געווארען ארעסטירט.

פאר דעם געריכט האט זיך די בעשולדיגטע מודה געווען צום מארד. וועלכען זי איז בעגאנגען, צוליעב דעם, וואס מען האט זי זעהר שטארק פערפאלגט אין דער היים, ווייל דאס קינד איז נישט געווען קיין „שלובנע".

בעת'ן פערהער פון די עדות איז דאס געריכט געוואהר געווארען, אז מיט 2 וואכען פריהער האט די מוטער פרובירט מיט א נאדעל אדורכלעכערען די געדערעם פון קינד, אבער ס'איז איר נישט געלונגען עס צו טויטען.

אלס עדות איז אויך פערהערט געווארען דער פאטער פון די באשולדיגטע, וועלכער האט ערקלערט, אז ער האט גאר נישט פערפאלגט זיין טאכטער און איז שוין מסכים געווען, אז דאס קינד זאל ביי זיי בלייבען.

דאס געריכט האט פער'משפט די אכזריות'דיקע מוטער אויף 6 יאהר תפיסה.

אר.

א „ליבע" פון זיבען זלאטעס מיט 8 יאהר תפיסה.

אנומעלט איז דער קאנדוקטאר סטאניסלאוו ווארעק געגאנגען פון זיין נאכט-דיענסט, אהיים צו זיך קיין סקארשעוו. ווען ער האט זיך געפונען אויף דער טונקעלער פיענקנא גאס, איז ער פערטשעפעט געווארען פון א געוויסער מאריאננא גלינובנא, וועלכע האט איהם געמאכט א פארשלאג צוזאמען צו מאכען א שפאציר אויפ'ן פעלד. ווארעק האט די אנגענעהמע פראפאזיציע אנגענומען און ווען דאס פארל האט זיך אוועקגעזעצט צווישען די קשאקעס, האט זיך פלוצלינג פון דער געדיכטער פינסטערניש אויסגעשיילט דאס געזיכט פון א געוויסען וואצלאוו פיאסעצקי, דער לעצטער האט ארויסגעצויגען א סטראשאק און צולייגענדיג צו איבערגעשראקענעם קאנדוקטאר, געפאדערט פון איהם דאס גאנצע געלד, וואס ער האט ביי זיך.

ווארעק, זייענדיג זיכער, אז דער איבערפאלער האלט אין האנט א רעוואלווער, האט נישט געשטעלט קיין ווידערשטאנד נאר גלייך אבגעגעבען די 7 זל. וואס ער האט געהאט, מיט'ן זייגער.

נאך דעם דאזיגען ראמאנטישען שפאציר איז ווארעק געגאנגען מעלדען דער פאליציי. און ווי עס האט זיך ביי דער אויספארשונג ארויסגעוויזען איז די גלינובנא טאקע געווען די געליבטע פון פיאסעצקי, וועלכער איז שוין 20 מאהל פערורטיילט געווארען פאר פערשידענע פארברעכענס.

דאס געריכט האט פיאסעצקי פער'משפט אויף 5 יאהר תפיסה מיט פערלירען די בירגערליכע רעכט אויף 10 יאהר. די גלינובנא האט בעקומען 3 יאהר תפיסה מיט'ן, פערלירען די רעכט אויף 5 יאהר.

זשיראנדאלען, ביורא - און - נאכט - לאמפען

זשיראנדאלען

ביורא און נאכט - לאמפען
עלעקטראטעכנישע צוגאבן

ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון זשארובקעס

עמפפעהלט

מ. גרושקעוויטש ראדאם זשעראמסקי 25 אין הויף רעכטס

גרושקעוויטש זשעראמסקי 25

עלעקטראטעכנישע צוגאבען ■ זשארובקעס

ליגע פארן ארבייטענדע א"י אין ראדאם

מאנטאג דעם 20-טען (ערשטען טאג סוכות) 5 נ. מ. ערשטער טערמין. 6 נ. מ. צווייטער טערמין און דינסטאג דעם 21 נ. מ. אין לאקאל פון קליינהענדלער פעראיין (זשעראמסקי 21) מיט'ן אנטייל פון ח. שפיזמאן ל. (גענעראל סעקרעטאר פון ליגע צענטראלע אין פוילען)

קומט פאר

די יערליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół

to

kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskim Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

עגזיסטירט 110 יאהר

FABRYKA SUKNA

Karol Jankowski i Syn

BIELSKO

אייגענער פאבריקס - לאגער אין ראדאם

Zeromskiego 33 tel. 23-05

א ריזיגער אויסוואל פון די מאדערנסטע

דאמען און הערען-סחורות

העכסטע קוואליטעט צו שטרענגע פאבר. פרייזן

עגזיסטירט 110 יאהר

„שול - קולט" - שולע
איז ראדאם

איז א מוסטערהאפט - נאציאנאלער לער-אנשטאלט, מיט א לאנגיעהריגער טראדיציע מיט עפענטליכע רעכט. א חוץ אל-געמיינע למודים וואס זענען גאר הויך אויסגעשטעלט, פארנעמען א זעהר ברייט ארט די יודאאיסטיש-רעליגיעזע למודים. ווי: העב-רעאיש, יודיש, תנך, רש"י, גמרא, יודישע געשיכטע, פאלעסטינאגראפיע און אנד.

נאכ'ן ענדיגען אונזער שולע איז אייער זון צוגעגרייט אנצוקומען אין 2-טן קלאס גימנאזיום (ביז איצטיגען 4 טען) אדער אין א העכערער פאך-שולע.

יודישע עלטערען! געדענקט אלזא, אז נאר די „שול קולט" שולע גיט אייך די פולע גאראנטיע, אז איר האט פאר אייער קינד אויסגעקליבען דעם פאסיגסטען וועג. צוגאב איינשרייבונגען קומען פאר פון 1-טען טאג חול המועד סוכות פון 9 פרי ביז 2 נ. מ.

מיט אכטונג

עלטערען קאמיטעט ביי דער „שול-קולט"-שולע
ראדאם זשעראנסקי 27.

MILIONY KOBIET NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI

CÉDIB
PARIS

•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST•RÓŻ MLECZKA•

Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

זאהל פון **ארבעטער - הויז** שידלאווסקא 1

מארגען **מאנטאג** דעם 20 \ X אין 9 א זייגער

נאר 1 גאסטשפיל פונם

קינסטלערישען אנסאמבל

אינטער דער רעזשי פון אלעקס שטיין

אין מייסטערווערק פון ל. פויכטוואנגער

יוד זיסס

עס נעמען אנטייל:

יוליא פלאום, מיריאם ארלעסקא, פערל אוריך, געניא שאפירא, שאבסאי בליאכער, מאריס גארבאזש, וולאדיסלאוו גאדיק, י. מאנדעלבליט, א. שטיין א. א.

בילעטען שוין צו בעקומען אין ווארשטען-האנדעל זשער. 9

א ווועלט'ס - אטראקציע!

א פילם, וועלכען ס'האבען איינגעקריפט אלע לענדער פון ערד - קוגעל!

די רעליגיעזע לידער ווערען איינגעזונגען דורכ'ן חזן **גרשון סיראטע**

קינא „אדריא"

שפילט פון מאנטאג דעם 20 וואכשעס.

דער בעריהמטער יודישער וועלט - פילם פון **ש. אנ-סקי**

„דער דיבוק"

רעזשיסער פון פילם: **מ. וואשינסקי**

ליטעראַרישער לייטער: **אנדזשעי מארעק**

אין פילם נעהמען אנטייל די בעסטע יודישע ארטיסטען:

א. מארעווסקי, א. סאמבערג, לילי ליליאנא, דינה האלפערן, ל. ליבגאלד, מ. באזשיק, מ. ליפמאן א. אנד.

די פארשטעלונגען הויבען זיך אן

מאנטאג	דעם	20	חושעשיען	1.30 א זייגער
דינסטאג	דעם	21	„	. א זייגער
מיטוואך	דעם	22	„	5.30 א זייגער
דאנערשטאג	דעם	23	„	. א זייגער
פרייטאג	דעם	24	„	3.30 א זייגער
שבת	דעם	25	„	12 א זייגער

אכטונג: צוליב דעם וואס דער פילם האט ארויסגערופען גרויס איגטערעס אין דער שטאדט בעהט די דירעקציע פון קינא דאס ב. פובליקום ניט צו אפצולייגן אויפ'ן לעצטען טאג, נאר קומען באלד אין די ערשטע טעג פון ווייזען דעם פילם.

דאָס לעבען אין קעלץ.

א יודישע רעפּרעזענטאַנץ מוז אין קעלץ געשאַפען ווערען

נאַראַ - כוליגאַנעס בעפאַלען יודישע שפּאַצירענדע אין נאָרטען אויף שענקעוויטשאַ און פּיאָטרקאָווסקאַ גאַס.

כוליגאַנעס האַקען שויבען אין יודישע בית יותמים. בעת׳ן סליחות - זאָגען, ווערען אַריינגעוואָרפען שטיינער אין פּיוקאָ׳ס בית־המדרש.

ענדעקעס ווילען איינפיהרען א יודישן „נעטהאַ״ אויפ׳ן באַזאַר-פּלאַץ.

נאַראָווצעס פיה־ען א אַנטיסעמיטישע העץ קאַמפּאַניע, פּיקעטירען יודישע געשעפטען און לאָזען נישט אריין קיין קריסטליכע קונה.

אַזעלכע פאַלען געשעהט לעצטענס אין קעלץ זעהר אָפט. די בעפאַלענע יודען זענען אונבעהאָלפען. די פּיקעטירטע יודישע געשעפטען זענען פערצווייפעלט זיי האָבען זיך נישט וואו צו ווענדען נאָך די נויטיגע הילף. פּלית - ברירה לויפט דער קליינהענדלער אין זיין פערזאָן אריין און בעט שוץ. עס שטעלט זיך צוזאַמען א קליינהענדלער - דעלעגאַציע, און אינטערווענירט ביי די מאַכט-אָרגאַנען אין נאָמען פון דער גאַנצער יודישע בעפעלקערונג, און נאָך איידער די מאַכט-אָרגאַנען ערלעדיגען די בקשה פון די פאָרשטעהער פון קעלצער יודענטום, שטעלט זיך שוין פאָר א צווייטע דעלעגאַציע פון סוחרים מיט אַ אינטערווענץ וועגען דעם זעלבען און רעדען אויך אין נאָמען פון דער גאַנצער יודישע בעפעלקערונג. מאַכט זיך א מעשה און ס׳נעהמט גאָר אַ דריטע דעלעגאַציע וועגען א אַנדערען ענין און בדרך אגב אינטערווענירט די דעלעגאַציע אויך וועגען דעם זעלבען און אויך אין נאָמען פון דער קעלצער יודישע בעפעלקערונג.

איך מיין נישט דאָ צו קריטיקירען די דעלעגאַציעס פאַרוואָס זיי זענען געגאַנגען אינטערווענירען. זיי האָבען באמת געהאַט דעם נויטען ווילען צו פערבעסרן און צו לינדערען די לאַגע פון פּיקעטירטען און בעפאַלענעם שוצלאָזען יוד און צו פאָדערען שוץ און רעכט פאַר די 20 טויזענד יודישע בעפעלקערונג.

אָבער, ווי אַזוי קוקען מיר אויס אין די אויגען פון סטאַראָסטאַ, אָדער פון דער וואָיעוואָדישער מאַכט, אַז נאָך איידער איין דעלעגאַציע, וועלכע האָט געפאָדערט אין נאָמען פון דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג, געהט אַרויס, שטעלט זיך שוין פאָר א צווייטע יודישע דעלעגאַציע, רעדט אויך וועגען דעם זעלבען אין נאָמען פון דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג און דאָ א דריטע. איין דעלעגאַציע ווייסט נישט פון די צווייטע און יעדע איינע פאָדערט און רעדט אין א אַנדערען נוסח וועגען איין ענין.

זעהר ריכטיג האָט דער דעלעגאַט פון יודישען קאָלא, וועלכער האָט די לעצטע טעג געווייטס אין קעלץ אַנגעוויזען, אַז יעדער כוליגאַנישער אַנפאַל אויף יודען, יעדעס יודישע געשעפט וואָס ווערט פּיקעטירט און אנד. פאַרפאַלען געגען יודען מוזען ווערען פערגאַטירט און פּראָטאָקאָלירט און די אַזוי גערופענע קאָמיסיע, אָדער בעסער געזאָגט יודישע רעפּרעזענטאַנץ מוז זיך מיט דעם פּערזאָנליך אינטערעסירען און אין פאַל ווען ס׳וועט זיין נויטיג א אינטערווענץ זאָלען די יודישע פאָרשטעהער האָבען א פערטיג מאַטעריאַל שוואַרץ אויף ווייס פאַרצושטעלען פאַר די מאַכט-אָרגאַנען די מעשים תעתועים פון די נאַראָוויצעס און נישט קומען מיט קיין מויל-מלאכה, ווי ס׳איז געווען ביז איצט.

זאָל מען זיך נישט איינרעדען, אַז די פּיקעטניקעס זענען דערווייטערט געוואָרען און איז שוין שטיל און רוהיג. ערשט די וואָך זענען פאָרגעקומען מעהרערע

אַנפאַלען אויף יודען פון פּיאָטרקאָווסקאַ גאַס. און דעם לעצטען דאָנערשטאָג, אין מיטען העלען טאָג אויף באַדזענטינסקאַ גאַס, איז מערדערליך צעשלאָגען געוואָרען מיט שטעקענס א יוד פון צווי כוליגאַנעס, וועלכע זענען זיך טראַנק און פריי געגאַנגען ווייטער ווי קיינמאָהל גאָרנישט און נאָך אַנדערע פאַרפאַלען אין פערשידענע פּונקטען פון שטאָדט.

מיר אַפּעלירען דעריבער צו די ה״ה אדוו. מענעלאַ און ג. גורסקי, וועלכע האָבען גענומען אויף זיך די מיסיע אַזאַ קערפּערשאַפט צו שאַפען, ווי אויך צו די אַלע, וועלכע זענען שוין געווען אַנוועזענד אויף די ספּעציעלע בעראַטונג וועלכע איז צו דעם צוועק גערופען געוואָרען, נישט צו פערשלעפען און אַדורכצולאָזען אַזאַ וויכטיגען ענין, נאָר ווי אַמשנעלסטען צו רופען א גרעסערע בעראַטונג פון פאָרשטעהער פון אַלע היגע פּאָליטישע און וויר טשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, געמיינזאַם זיך בעראַטען און איינמאָהל פאַר אַלע מאָהל צוזאַמענשטעלען א יודישע רעפּרעזענטאַנץ, צו וועמען דער גערודעס׳טער, בעפאַלענער און צעשלאָגענער יוד זאָל זיך האָבען וואו צו ווענדען און אין נויטיגסטען פאַל וואו צו גיין, וועלכע זאָל פאָדערען ביי די מאַכט-אָרגאַנען שוץ און רעכט פאַר דעם גע׳רודפ׳טען יוד און טאַקע אין נאָמען פון דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג.

י. צוקער.

ארום די אקציע פאר די קעלצער נשרפים.

ווי ס׳איז שוין געווען געמאָלדען אין אונזער צייטונג איז די צווייטע נאַכט ראש השנה אויסגעבראָכען א גרויסע שריפה אין אַרימסטען יודישען געגענד, וועלכע האָט פעראורזאַכט פיעל שאַדען און זעהר א גרויסע צאָהל יודישע נפשות וואַלגערען זיך פשוט ארום אין די גאַסען נאַקעט און באָרוועס.

דער הילפס-קאָמיטעט, וואָס איז געשאַפען געוואָרען מיט הרב ראַפּאַפּאָרט בראש, האָט זיך ענערגיש גענומען צו די אַרבייט, פינאַנדערגעשיקט א הילפס-רוף צו אַלע קעלצער לאַנדסלייט, זיי זאָלען זעהען צו קומען מיט מאַטעריעלע הילף פאַר די פערצווייפעלטע נשרפים, ווי אויך האָט זיך אין קעלץ אָנגעהויבען א ברייטע הילפס-אקציע. עס אין די פליכט פון אַלע קעלצער יודען אָהן אויסנאַם אויפצונעמען די פאָרשטעהער פון הילפס-קאָמיטעט בסבר פנים יפות און שענקען ענטשפּרעכענדע סומען פאַר די נויט - בעדערפטיגע נשרפים.

צוליעב דעם וואָס א גרויסער טייל נשרפים זענען כמעט אַרויס קוים אין בלויזן העמד, פיהרט דער היגער „וויזאָ״ בעזונדערס אַדורך א מלבושים-אקציע. א גרויסער טייל מלבושים זענען שוין פערטיילט געוואָרען.

דאָנערשטאָג האָט דער הילפס-קאָמיטעט דערהאַלטען פון א קעלצער איינוואָהנער ה׳ אליעזר ווייצפעלד, וועלכער וואוינט איצט אין נאַוווּע (פאַמערע) 16 זל. פאַר די קעלצער נשרפים, וואָס ער האָט צונויפגעזאַמעלט ביי זיינע בעקאַנטע. זאָלען אונזערע לאַנדסמענער פון לאַנד און אויסלאַנד נאָכטהוען דעם ביישפּיעל פון ווייצפעלד און שיקען די געהעריגע הילף פאַר די פערצווייפעלטע קעלצער נשרפים.

א געהיימניספולע קאַסעטקע: מ׳ ט׳ פערשידענע ווערט־חפצים אויף דער חורבות פון נייע־וועלט

ווער איז דער אייגענטימער פון דער קאַסעטקע.

נאָך דער גרויסער שריפה אויף דער נייער וועלט איז צווישען די פערברענטע בעלקעס, צוגליטע שטוב-כלים און איינגעפאַלענע חורבות — געפונען געוואָרען א שווער-אייזערנע קאַסעטקע צו וועלכע קיינער איז זיך נישט מודה.

נאָך דעם ווי דער דיזשורירענדער פּאָליציאַנט האָט די קאַסעטקע געעפענט, האָט ער אין, איהר געפונען פערשידענע ציהרונג, גאָלדענע ריגגלעך און אַנדערע זעהר טייערע חפצים.

די ידיעה, אַז ס׳איז געפונען געוואָרען אויף דער חורבות פון דער נייער וועלט אנ׳אוצר, האָט זיך בליץ שנעל פערשפּרייט איבער דער גאַנצער שטאָדט, וועלכע האָט אַרויסגערופען א פערשטענדליכען אינטערעס, צוליב דעם וואָס קיין אייגענטימער האָט זיך נישט געמאָלדען איז די קאַסעטקע איבערגעגעבען געוואָרען אין קאָמיסאַריאַט אריין.

ווי מענשען גיבען איבער איז די קאַסעטקע געפינגען געוואָרען אויף דעם אָרט, וואו ס׳האָט געוואוינט דער שווער פון פּיעקאַרניק-אייגענטימער, וועלכער איז ערשט נישט לאַנג געשטאָרבען.

ווייזט אויס, אַז די קאַסעטקע מיט ציהרונג האָט דער אַלטער שווער זיינער בעהאַלטען אפילו פאַר זיינע קינדער און פאַר׳ן אָפּשטאַרבען וועגען דעם אויך נישט דערמאָנט, נאָר ערשט די גרויסע שריפה אויף דער נייער-וועלט האָט דעם סוד פון זיין אַלטען שווער אויפגעדעקט.

פייערליכער קבלת־פנים פאַר׳ן מיליטער פון קעלצער גאַרניזאָן.

מיטוואָך (יום-כפור) האַלב זעקס נ. מ. איז אָנגעקומען דאָס מיליטער פון קעלצער גאַרניזאָן פון דער מאַנעווערס.

און צוזאַמענהאַנג מיט דעם איז אויף דער באַדזענטינסקאַ גאַס אויפגעשטעלט געוואָרען א טריאומף-טויער. פאָרשטעהער פון אַלע מיליטערישע און קאָמונאַלע אָרגאַניזאַציעס, ווי אויך אַלע יוגענד-שולען מיט זייערע לעהרער און א גרויס פּובליקום האָט ענטוזיאַסטיש בעגריסט דאָס אַדורכמאַרשירענדע מיליטער און זיי בעוואָרפען מיט פיעל בלומען.

דאָס פייערליכע בעגריסען דאָס מיליטער האָט געמאַכט א אימפּאָזאַנטען איינדרוק.

דער יונגער טאַלאַנטפולער קונסט - מאָלער דוד׳ל קאַמינער צוריק אין קעלץ.

אין משך פון דריי חדשים צייט האָט דער יונגער קעלצער טאַלאַנטפולער קונסט-מאָהלער דוד׳ל קאַמינער געמאַכט א רייזע איבער גאַנץ זאַגלעמביע, געמאַכט דאָרט אויסשטעלונגען פון זיינע אינטערעסאַנטע געמאָהלענע בילדער, וועלכע האָבען אַרויסגערופען ביים גרויסען עולם בעזונדער גרויס פּראַיענטערעסירונג.

ווי גרויס די פּראַאינטערעסירונג מיט אונזער יונגען בן-עיר אין זאַגלעמביע איז געווען ווייזט, אַז די סאָסנאָווצער קהלה האָט ספּעציעל אָבגעגעבען איהר לאָקאַל פאַר זיין אויסשטעלונג. אין בענדין האָט זיך מיט איהם זער שטאַרק פּראַאינטערעסירט דער אָרטיגער „וויזאָ״, וועלכער האָט אויך אָבגעגעבען דעם לאָקאַל אויף א לענגערע צייט פאַר זיין אויסשטעלונג. בכלל האָבען די בילדער פון דעם יונגען קונסט-מאָלער געהאַט אין זאַגלעמביע גרויס ערפאָלג.

פערגאַנגענע וואָך איז דוד׳ל קאַמינער צוריקגעקומען קיין קעלץ, פון וואַנען ער גרייט זיך אָבצופאָהרען קיין ארץ-ישראל אין דער דאָרטיגער בצלאל-שולע אויף סטודיום. פאַר זיין אָבפאָהרען פון קיעלץ, וועט דוד׳ל קאַמינער איבערלאָזען די היגע יודישע בעפעלקערונג א אינטערעסאַנט „לעצט-געלד״. ער גרייט צו אויף די נעכסטע טעג אין איינעם פון דער קעלצער זאַהלען, א זעהר רייכע און גרויסע בילדער-אויסשטעלונג פון זיינע בילדער.

עס איז צו האָפען, אַז די קעלצער יודישע געזעלשאַפט וועט צום לעצטען מאָהל קומען בעוואונדערען דעם יונגען קונסט-מאָלער דוד׳ל קאַמינער.

פּאָליציייאישע כראָניק.

יהושע אַקסענפענדלער (שענקעוויטשאַ 16) האָט געמאָלדען אין דער פּאָליציי, אַז דעם פערגאַנגענעם פרייטאָג האָט מען איהם אַרויסגע׳גנב׳עט פון געשעפט א שטיק סחורה אין דער ווערט פון 150 זל.

שרה זשימאַ (נייע - וועלט 37) האָט געמאָלדען אין דער פּאָליציי, אַז בעת די שרפה וואָס איז פאָרגעקומען אויף דער נייער-וועלט ווען זי האָט אַרויסגעטראָגען איהרע וועש און בעטגעוואַנד, האָט מען איר דאָס צוגע׳גנב׳עט.

אומבעקאַנטע גנבים האָבען זיך אריינגעקומען אין דער וואוינונג פון מרים ביאַלאָבראָדאַ (וואַרשאַוואָסקאַ 6) און אַרויסגע׳גנב׳עט א בעטגעוואַנד אין דער ווערט פון הונדערט זלאָטעס.

קהלה סעקרעטאַר צוריק פון אָרלוב

נאָך א פינף-וואָכענדיגען אורלויב איז דעם פערגאַנגענעם דינסטאָג צוריק געקומען ה׳ ברך סאָקאָלאָווסקי פון פאַריז און צוריק איבערגענומען זיין אַמט.

רויב = אנפאל אין מיטען העלען טאג

אנשטאט צו בעצאהלען דראהען זיי מיט א רעוואלווער און רויבען צו 20 זלאטעס.

דעם פערגאנגענעם מאנטאג ביי טאג זענען אריינגעקומען אין געשעפט פון שרה פאדאלסקי יענדזשעוו (פינטשעווער גאס 43) צוויי אומבעקאנטע, וועלכע האבען זיך געהייסען געבען טיכער, גיל־זען, א שאכטעל פאסטע און צוויי שטיק־לעך טשעקאלאדע. ווען פרוי פאדאלסקי האט דאס אלץ איינגעפאקט און זיך געהייסען בעצאהלען, האבען די צוויי לייט ארויסגעכאפט רעוואלווערען און זיך געהייסען געבען געלד. זיי זענען צוגעלאפען צום שיפלאד און ארויסגע־נומען 20 זל. און אנטלאפען.

אויפ'ן אלארם פון פרוי פאדאלסקי איז אנגעקומען פאליציי, וועלכע האט נאכגעיאגט די באנדיטען און געכאפט נאר צוויי פון זיי, תילהעלם פאווליק און סטאק פראנטשישעק, וועלכע זענען איבערגעגעבען: געווארען די געריכטס־מאכט.

דעם דריטען, וועלכער איז געשאסען פאר'ן געוועלב און געהיטען, איז נישט געלונגען צו כאפען.

Wyłączna Sprzedaż
Wykwintnych materjałów znanych fabryk bielskich
Karol Bachrach „Kaba" i Max Polatiehek
— tylko w firmie **O. KLAJNSZTAJN**
KIELCE, Sienkiewicza 23 (obok hotelu „Brystol")
Posiada na składzie w dużym wyborze wykwintne materjały na ubrania i palta z pierwszorzędnych fabryk bielskich i tomaszewskich, również na kostiumy i płaszcze damske, oraz dodatki krawieckie i wataliny po cenach fabrycznych.
ceny przystępne — Warunki dogodne

אדוו. וויצמאן אין קעלץ.

(ס.) דעם פערגאנגענעם שבת און זונטאג האט געוויילט אין קעלץ, דער פארזיצער פון דער האנדווערקער עק־זעקוטיווע אין פוילען, אדוו. וויצמאן, וועלכער איז געקומען צו רעארגאניזירען דעם היגען האנדווערקער - פערבאנד, וועלכע פיהרט לעצטענס נישט קיין שום טעטיגקייט.

אדוו. וויצמאן האט בעאויפטראגט דעם פארזיצער פון היגען קאמאשענמא־כער־צעך ה' גראנאטמאן, אז ער זאל צוזאמענרופען א פערזאמלונג פון אלע סטארשים און פאד־סטארשעס, אויף וועלכע פרעז. אדוו. וויצמאן האט גע־מאלדען, אז די היגע האנדווערקער אב־טיילונג ווערט אויפגעלעזט צוליב נישט פיהרען קיין שום טעטיגקייט און דער צענטראל - קאמיטעט וועט די נעכסטע טעג נאמינירען א צייטווייליגער פער־וואלטונג, וועלכע זאל צוריק רעארגא־ניזירען דעם היגען האנדווערקער־פעראיין.

זיכערהייטס־שעף לוטאמסקי — וויצע וואיעוו. אין קעלץ

דער זיכערהייטס־שעף פון דער קעלצער וואיעוואודזשווא ה' לוטאמסקי איז דורכ'ן אינערן מיניסטעריום בעשטימט געווארען אלס קעלצער וויצע־וואיעוואדא, וועלכער האט שוין איבערגענומען זיין אמט. דער ביז אהעריגער וויצע־וואיעוואדא סטעפאן ביעניעוויסקי איז איבערגעטראגען געווא־רען קיין בריסק.

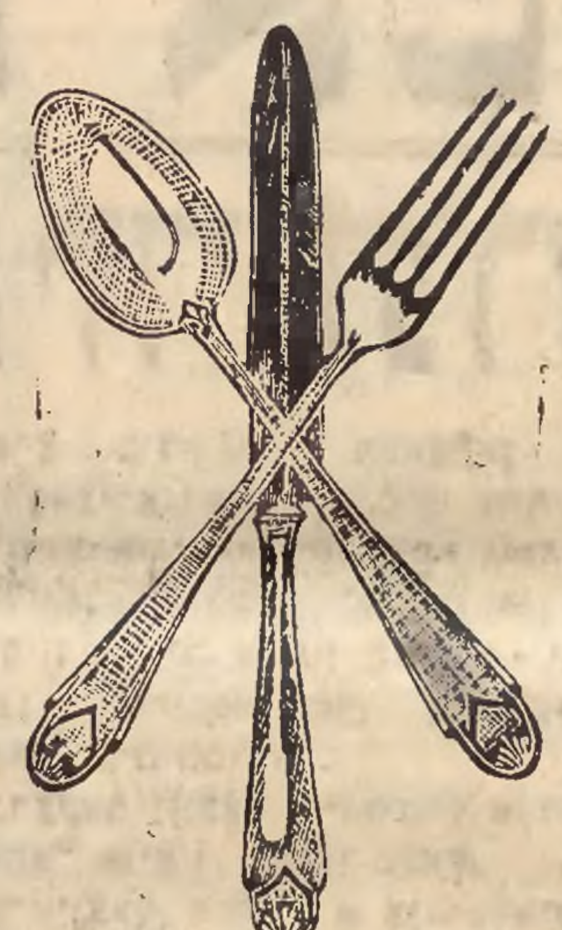

NIERDZEWNE — BIAŁY METAL
די פירמע
Szlama Kaner
KIELCE, DUŻA 9
מאכט בעקאנט דאס זי ארבייט אויס פלאטיר אויף ווייסען מעטאל גאראנטירט אויף **10** יאהר, וועלכעס פערטרעט די פירמעס: „פראגעט" און „נארבלין" מיט פאלגענדען סטעמפעל:
| Sz. Kaner | B. M. | na 10 lat |

באנדיטען אנפאל

אין מיעכאוו האבען דריי פערמאס־קירטע באנדיטען זיך ארייגעריסען זונ־טאג ביינאכט אין דער וואהנונג פון ארטיגען פלייש הורטאווניק שמעון פעלדמאן. די באנדיטען האבען געבונ־דען פעלדמאנען און זיין פרוי מיט 2 קינדער און האבען צוגערויבט 2 טויזענד זל. מיט פיעל ציהרונג.

אויף א יוד. פאמיליע

פאליציי האט געמאכט אן'אבלאווע און דריי באנדיטען געשמידטע אין קיי־טען איינגעזעצט אין תפיסה.

זאל ענדליך אויפהערען די גזילה אויף קהל'ש געלד!

עס איז שוין פיעל מאהל געווארענט געווארען, אז מען זאל זיין נזהר מיט שמוגעל־שחיטה און עס נישט בענוצען אין קיין שום יודיש הויז. די אלע התראות ווירקען ווייניג און מענשען שחט'ען כסדר אין געהיים ביי די נישט לעגאלע שמוגעל שוחטים, **אויסברענגענדיג דערמיט דער יודישע גמינע פיעל טויזענדער זלאטעס איבער'ן יאהר.** ווארום יעדער איינער ווייסט, אז דאס געלד, וואס די שמוגעל שוחטים נעמען, געהט אבסאלוט נישט אריין אין גמינע קאסע, נאר ווערט אראבגעלאזט אין זייערע פריוואטע קעשענעס.

די גמינע האט אלעס געטוהן, אפעלירט, געבעטען און געווארענט די שטאדט, אז ס'זאל א סוף געמאכט ווערען צו אזא מין הפקרות; עס העלפט לייידער נישט. פאר א פאר גראשן בילינגער, צי דערפאר וואס דער שמוגעל שוחט קומט צו זיי אהיים שחט'ען די עופות — זענען מענשן פעהיג איבער צונעהן מיט א גרינג הארץ די **אלע איסורים וואס פערוועהרען און פערביטען מיט דער גאנצער שטרענגקייט פון יודישען דין, צו בענוצען אזא פלייש.**

אלזא דער איסור־ארגומענט ווערט פולשטענדיג גרינגעשעצט; דער עקא־נאמישער מאמענט. **וואס דאדורך ווערען געשאדענט די פינאנסען פון דער גמינע**, ווערט אויך ווייניג גענומען אין אכט. דעריבער צוליב דעם אלעס האט די גמינע בעשלאסען צו מאכען א צוגאב בודזשעט, מיט א ספעציעלע סקלאדקע פאר די מענשען וואס בענוצען שמוגעל שחיטה. **די גמינע בעזיצט א גענויע און אויספיהרליכע רשימה פון די אלע מענשען, וואס שחט'ען עופות ביי די געהיימע אונלעגאלע ווינ־קעל־שוחטים.** די גמינע האט ידיעות פון קאמפעטענטע קוועלען וואו, ווער און ביי וועמען. אויף דעם סמך וועט צונויפגעשטעלט ווערן דער צוגאב־בודזשעט און די וועלכע ברענגען אוים דער גמינע געלד, וועלען דורך דעם ספעציעל אויף זיי ארויפגעלייגטען שטייער, מוזען דעקען דעם היזק.

זאלען די מענשען וויסען, אז זיי וועלען געשטעלט ווערען פאר א גע־שעהענעם פאקט און זיי וועלן אומקעהרען דעם היזק דער גמינע.

מיר ווארענען זיי נאך אמאהל וויסענדיס, אז ס'זאל פארט אויפהערן די גזלה איבער קהל'ש געלד.

די צייטווייליגע יודישע קהלה־פערוואלטונג
אין ראדאם

דער היגיענישער פריזור - אנשטאלט
M. SZPIGELGLAS Kielce
Leonarda 18
מאכט בעקאנט די ג' קליענטעלע, אז ס'ווערען געמאכט
לאנגדויערענדע = אנדולאציעס — מיטא — **3⁵⁰** גוואראנציע נאר פאר
קומט און איבערציינט אייך — קומט און איבערציינט אייך.

פריהשטיק, מיטאג און קאלאציע
צו זעהר צוגענגליכע פרייזען נאר אין האטעל
„פראנצוסקי" סעלץ
שיענקעוויטשא 58
ווי אויך מעבלירטע צימערען מיט אלע בעקוועמליכקייטען, ערשטקלאסיגע בעדינונג, מוסטערה אפטע ריינקייט, און באד־צימער.

ברכת מזל־טוב ורב ברכות לידידנו ואחיני לדעה
יעקב זלאטא (קילצה) עם בחירת לבו העלמה **רחל** (ווזשא) **טננבוים** (ורשה)
לדגלי בואם בברית האירושין. המברכים
ברוך ולצמן מפקד הקן קילצה, מפקדת וקן „בית"ר"
ושלמה מכטינגר.

א הארציגען מזל־טוב, פיעל גליק און צופרידענהייט
ווינש איך מיין בעסטען חבר מגר. **יעקב זלאטא** (קיעלץ)
צוליב זיין פערלאבונג מיט פר"ל. **ראכעלא טענענבוים** (ווארשא)
גלייכצייטיג ווינש איך די ח' פאמיליע זלאטא א מזל־טוב, זיי זאלן צוזאמען העלפן בויען דאס מלכות־ישראל אין ארץ ישראל. **משה רענקאשינסקי**

אין ערשטקלאסיגען פריזור און ראזיר־אנשטאלט פון
J. CHAJT Kielce
— LEONARDA 16 —
איז אמבעקוועמסטען זיך צו שערן און ראזירען
א לאנגדויערענדע = אנדולאציע נאר 3 זל.

די בעקאנטע צוקערניע
Sz. ZYSHOLC Kielce, Silniczna 9.
מאכט בעקאנט, אז זי נעמט אן בעשטעלונגען אויף אלערליי געבעקסען, ווי טארטען, לעקעך, טשאסטעס, צו בילינע פרייזען.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.
אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאטע, אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק, אין אנדערע לענדער 30 סענט.
Redaktor i Wydowca CH. M. HERC. tel. 15-18 טעל.
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwarlikowska 20